

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Bc. Kateřina Macigová

Postoj Evropské unie k rodinné mediaci

Diplomová práce

Olomouc 2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Postoj Evropské unie k rodinné mediaci“ vypracovala samostatně, s použitím veškeré uvedené literatury a zdrojů.

V Olomouci dne

Bc. Kateřina Macigová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Doc. PhDr. Lence Holé, Ph.D. za její pomoc, cenné připomínky a odborné konzultace při vedení této diplomové práce. Současně bych chtěla poděkovat mé rodině a přátelům, kteří mi byli obrovskou podporou po celou dobu mého studia.

Seznam použitých zkratk

ADR	Alternativní způsoby řešení sporů
ČAK	Česká advokátní komora
ČR	Česká republika
EP	Evropský Parlament
ES	Evropské společenství
EU	Evropská unie
OSŘ	Občanský soudní řád
USA	Spojené státy americké
ZoM	Zákon o mediaci

Obsah

Seznam použitých zkratk	3
Úvod	4
1. Vývoj ADR metod ve světě a v EU	7
1.1 Vymezení pojmu ADR	7
1.2 Historie ADR metod se zaměřením na mediaci	9
1.3 Mediace jako metoda ADR	11
1.4 Faktory, které mohou ovlivňovat vývoj mediace v rámci EU	13
2. Evropské dokumenty ve vztahu k rodinné mediaci	17
2.1 Zelená kniha o alternativních metodách řešení sporů	17
2.2 Doporučení Rady Evropy o rodinné mediaci	22
2.3 Směrnice o mediaci	24
2.4 Evropský kodex chování pro mediátory	28
2.5 Ostatní významné akty	30
3. Implementace evropských dokumentů v rodinné mediaci na příkladu ČR	34
3.1 Rodinná mediace v ČR	34
3.2 Odraz evropských dokumentů v právním zakotvení rodinné mediace v ČR	40
4. Postoj EU k rodinné mediaci	42
4.1 Vývoj rodinné mediace v EU	42
4.2 Shrnutí - současný postoj EU k rodinné mediaci	45
Diskuse a závěr	48
Seznam použitých zdrojů	52
Příloha	60
Abstrakt	61
Abstract	61
Seznam klíčových slov	62
Key words	62

Úvod

Pro mou diplomovou práci jsem si zvolila téma Postoj Evropské unie k rodinné mediaci. K této skutečnosti, proč jsem zvolila dané téma je, že mne mediace osobně zajímá, a nadále po studiu bych se jí chtěla věnovat. O její institucionalizaci v členských státech se zasloužila Evropská unie, proto jsem se rozhodla zanalyzovat patřičné evropské dokumenty ke vztahu k rodinné mediaci, jako jedné z nejnáročnějších oblastí. Tyto souvislosti mi dohromady harmonizovaly, a proto je mým cílem zjistit, do jaké míry se instituce Evropské unie zasloužily o rozvoj této metody mimosoudního řešení sporů v rodinných záležitostech.

Mediace, jakožto právě jedna z alternativ mimosoudního řešení sporů, je poměrně nová metoda. Jejím posláním je zprostředkování a podpora komunikace mezi stranami sporu a urovnání konfliktního stavu za přítomnosti třetí nestranné kvalifikované osoby - mediátora. V dnešní době je soudnictví sice velmi rozsáhlé, ale mým názorem je, že je také přehlacené. Institut mimosoudního řešení sporů je pro mnohé neznámým, a přitom může být výsledkem vyjednávání dohoda, která bude přínosná pro obě strany. Jak jsem již zmiňovala, je to pro společnost stále poměrně neznámé, pakliže uvedu na příkladu České republiky, samostatné vtělení do českého právního řádu dostala teprve v roce 2012, kdy vešel v platnost zákon o mediaci. Přesto její historie sahá až do dob starověku, a její vývoj je tak poměrně pestrý. Jak jsem již avizovala, rodinná mediace se považuje jako jedna z nejnáročnějších oblastí, a to pro celkem detailní zasahování do soukromého života stran, jako jsou jejich vztahy, emoce, majetkové poměry, ale také například z důvodu častého řešení úpravy péče o děti. Právě proto je mým cílem zjistit a představit, jaký je postoj EU konkrétně k rodinné mediaci, která se z velké části zasloužila o rozvoj této oblasti.

Rozhodla jsem se mou práci strukturovat do čtyř hlavních kapitol, které jsou následně rozčleněny ještě do podkapitol. V první kapitole se zabývám samostatným vývojem ADR metod ve světě a v EU, protože považuji za nezbytné ve své práci pojem ADR vymezit. Okrajově uvádím i historii, která sahá ještě do let před naším letopočtem, a dále postupné vyvíjení metod, například to, kde je vůbec kolébka mediace a kdy se dostala do Evropy, tím pádem do členských států EU. V neposlední řadě představuji faktory, které by tento dosavadně poměrně pozitivní vývoj mohly ovlivnit. Ve druhé

kapitole se již zaměřuji na samostatné evropské dokumenty, které jsou ve vztahu k rodinné mediaci a jsou samostatně rozčleněny do jednotlivých podkapitol. Prvním politickým (nikoli právním) dokumentem je *Zelená kniha o alternativních metodách řešení sporů v občanských a obchodních věcech*, kterou připravila Komise. Odkazuje v ní na *Doporučení Rady o rodinné mediaci*, rovněž velmi důležité pro právní základ, jemuž jsem vyčlenila následující podkapitolu. V návaznosti na zelenou knihu a obsahem další podkapitoly, v níž položila Komise široké veřejnosti právní otázky týkající se ADR, na základě odpovědí této odborné veřejnosti bylo výsledkem knihy přijetí *Směrnice Evropského parlamentu a Rady č.2008/52 ES, ze dne 21. května 2008, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech*. Dalším významným dokumentem je vydaný *Evropský kodex chování pro mediátory*. Samostatnou podkapitolu jsem rovněž ponechala pro ostatní významné akty, které se zasloužily o podporu rodinné mediace, kde jsem zařadila *Nařízení Rady ES č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a dvě stěžejní úmluvy a to, Haagskou úmluvu o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí a Haagskou úmluvu o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí*. Tato kapitola je pro obsah mé práce stěžejní, a to z důvodu metody analýzy, kterou provádím na patřičných dokumentech. Obsahem třetí kapitoly je implementace výše zmíněných evropských dokumentů na příkladu České republiky. Proto se zprvu zaměřuji na rodinnou mediaci v České republice, přičemž zmiňuji začátky mediace v České republice, stručně představuji poměrně nový zákon o mediaci, a v neposlední řadě samotný výkon rodinné mediace. Druhá podkapitola náleží odrazu evropských dokumentů do českého právního zakončení, kde popisují, jak konkrétní dokumenty ukotvily rodinnou mediaci. Poslední kapitola náleží vývoji rodinné mediace, přičemž vycházím z primárně druhé kapitoly, a to obsahu uvedených evropských dokumentů a jejich historické návaznosti. V závěru čtvrté kapitoly se zaměřuji na současný postoj Evropské unie k rodinné mediaci v souvislosti s podporou a rozvojem.

Pro dosažení výše zmíněného hlavního cíle jsem si stanovila 3 výzkumné otázky, přičemž budu využívat metodu sběru dat v rámci obsahové analýzy dokumentů zakotvující rodinnou mediaci. V závěru práce v rámci diskuse na následující 3 výzkumné otázky odpovím. Otázky jsou následující:

1. *Jakými nástroji je v současnosti v Evropské unii rodinná mediace regulována?*
2. *Jak regulace rodinné mediace v Evropské unii ovlivňuje rodinnou mediaci v ČR*
3. *Jaký je postoj EU k rodinné mediaci?*

V mé diplomové práci jsem čerpala především z právních publikací, české i zahraniční literatury, evropské i české legislativy a odborných článků.

1. Vývoj ADR metod ve světě a v EU

První kapitola práce se zabývá komplexním vývojem ADR metod ve světě a v Evropské unii, a to od dávné historie až po současnost. Právě metody alternativního řešení sporů mají velmi bohatou historii, přičemž i dle názvu první kapitoly může být patrné, že se k nám mediace dostala ze světa. Vývoj v rámci Evropské unie je spíše novodobý, ale i tak patřičně přispěl dostávat mediaci do podvědomí společnosti. V první podkapitole tak považuji za nezbytné vymezit, co pojem ADR vlastně znamená. I když neexistuje přesná definice tohoto sousloví, přesto řada autorů vymezila pojem výstižně, a lze si tak snadno odvodit význam. Druhou podkapitolu vyčleňuji pro exkurz do historie těchto metod se zaměřením na mediaci v harmonizaci s cílem mé práce. Dle mého názoru je vývoj velmi pestrý a popisují, jak se od starověku až do současnosti dostaly metody mimosoudního řešení sporů k nám do Evropy. Díky své podstatě, kterou mimosoudní řešení sporů mají, se dostávají až do staletí před naším letopočtem, kde vývoj započal už kupříkladu ve vyjednávání mezi obchodníky. Následně jsem vyčlenila samostatnou podkapitolu mediaci, jakožto jedné z metod mimosoudního řešení sporů, která je stěžejní podstatou této práce. V poslední podkapitole kapitoly první, se zaměřím na faktory, které mohou vývoj mediace v rámci EU ovlivňovat. Dosavadní vývoj je sice poměrně pozitivní, nicméně existují faktory, které jej mohou do jisté míry nejen ovlivňovat, ale také zpomalovat.

Kapitola první bude poněkud stručnější, protože jádro mé diplomové práce je až v kapitolách následujících.

1.1 Vymezení pojmu ADR

Samotná zkratka ADR pochází z anglického sousloví *alternative dispute resolution*, tedy do českého překladu *alternativní způsoby řešení sporů*.¹ (V této práci budu používat zkratku ADR). V dnešní době, pokud se osoba cítí dotčena na svých právech, je obvyklé řešit případné porušení či ohrožení práv jedince soudní cestou, a to v rámci oblasti soukromého práva. Mnohdy je to spíše zatěžování soudů, a to vede k neefektivnosti soudních procesů. Je třeba ale poukázat na to, že soudní řízení jsou stále primár-

¹ SVATOŠ, Martin. Úvod do mediace: ADR aneb mediace a ti druzí. *Právní prostor* [online]. 9. 9. 2015 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/adr-mediace-a-ti-druzi>.

ním způsobem řešení případných sporů, či případy týkající se dotčení nebo ohrožení práv občana. Alternativy mimosoudního řešení sporů tedy vnímáme jako možnost vybrat si způsob řešení sporu, které bývají zdaleka levnější, rychlejší a do jisté míry i účinnější než soudní cesta.

Přesnou definici ADR v judikatuře ani literatuře nenalezneme, dovolím si ale použít za mne výstižné označení, dle slov Rozehnalové jsou to: „*všechny způsoby řešení sporů, které v žádném ze svých prvků či v žádné z fází řízení nevyužívají moci veřejné k zajištění pomocných či kontrolních funkcí.*”²

ADR metody jsou tedy brány právě jako alternativy, které, jak Svatoš označil, jsou oproti soudnímu řízení “přátelštější”, a tím jsou brána i jako méně formální.³ I dle Pravidel pro ADR, která jsou harmonizována Mezinárodní obchodní komorou se sídlem v Paříži (zkratka ICC)⁴, užívá pojem *amicable*, tedy v překladu *přátelské* řešení mimosoudních sporů.⁵

Je třeba zmínit, že principem ADR je především *dobrovolnost*, tedy proces je založen na autonomii vůle stran. Z toho důvodu, pokud jedna strana nepřistoupí na nějakou z alternativ mimosoudního řešení sporů, se spor bude řešit klasickou soudní cestou. Výsledkem ADR je kompromis ve sporné otázce mezi stranami, jinými slovy, vzájemná dosažená dohoda. Není to tedy *poražený x vítěz*, ale na dosaženém kompromisu mohou obě strany spíše získat. Celý proces je veden za účasti třetí osoby, která je neutrální, tedy nestranná, nezaujatá vůči stranám sporu, ale důležité zmínit - spor nerozhoduje. Daná osoba je zprostředkovatelem, která nehodnotí průběh, nenavrhuje případná řešení a je odpovědná pouze za průběh daného řízení. Získává informace od stran, a to za používání techniky naslouchání a porozumění potřebám a zájmům daných stran, aby ony samy našly v průběhu řízení kompromis.

Metod ADR je celá řada. Jako první zmíním metodu *vyjednávání*. Zde považuji za nezbytné uvést, že vyjednávání probíhá bez účasti třetí osoby či právních zástupců (kteří ale mohou být přítomni). Dále mezi metody ADR řadíme *mediaci, conciliace, expertý-*

² ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013, 38 s.

³ SVATOŠ, Martin. Úvod do mediace: ADR aneb mediace a ti druzí. *Právní prostor* [online]. 9. 9. 2015 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/adr-mediace-a-ti-druzi>.

⁴ International Chamber of Commerce.

⁵ International Centre of ADR [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/mediation/icc-international-centre-for-adr/>.

zu, *mini-trial* (neboli minitribunál), a další *hybridní metody* (Med-Arb, Arb-Med, Medaloa). Z důvodu tématu mé práce se ale těmito metodami v této podkapitole dopodrobna zabývat nebudu. Zásadní je pro obsah pouze mediace jako jedna ze zmíněných metod.

1.2 Historie ADR metod se zaměřením na mediaci

Historie jako taková sahá až do dob starověku, kdy forma nějakého vyjednávání se už vyznačovala například v obchodních vztazích u Féníčanů nebo v Babylónské říši.⁶ Smírné postupy jako forma řešení sporů sahá do daleké historie Řecka, Říma i Číny. Řekové v 5. století př. n. l. právě používali rozhodce pro rozhodování sporů a dané nálezy, které rozhodly konflikt, byly veřejně publikovány na sloupech v chrámech.⁷ České právo se samotné vyvíjelo z práva římského, kde můžeme hledat v oblasti práva prétorského také kořeny urovnávání sporů. Samotné slovíčko *mediace* či *konciliace* pochází právě z latiny.

Ve své knize s názvem *Mediace v teorii a praxi* popisuje Holá vyvíjení mediace ve středověku, a to konkrétně při řešení trestných činů. V té době bylo dbáno na to, aby pachatel a poškozená strana uzavřeli smír a zavázaly se nadále neusilovat o pomstu.⁸ Je nutno ale podotknout, že každá kultura a její soudní procesy se vyvíjely odlišně. Holá ve stejné publikaci právě odkazuje na knihu od autora Rosse *The Management of Conflict* (1993), v českém překladu *Řízení konfliktů*, který se zaměřuje na jejich kulturní pozadí, ať už z Afriky, Malajsie, Polynésie, Severní Ameriky či Evropy. Důraz klade na společné znaky, preference vlastního rozhodování, celková snaha o řešení sporu, a to za pomoci třetí strany. V novověku se mimosoudní řešení sporů rozvíjelo především mezi členy obchodních společností, a to díky samotnému rozvoji mořeplavby a mezinárodního obchodu.⁹

ADR se začíná popularizovat na počátku 20. století ve Spojených státech amerických jako alternativa k soudnímu procesu, kdy byl zřízen v USA na Ministerstvu práce

⁶ HOLÁ, Lenka, HRNČIŘÍKOVÁ, Miluše. *Mimosoudní metody řešení sporů*. Praha: Leges, 2017, s.16.

⁷ SVATOŠ, Martin. Úvod do mediace: ADR aneb mediace a ti druzí. *Právní prostor* [online]. 9. 9. 2015 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/adr-mediace-a-ti-druzi>.

⁸ HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, 2011, s.19.

⁹ HOLÁ, Lenka, HRNČIŘÍKOVÁ, Miluše. *Mimosoudní metody řešení sporů*. Praha: Leges, 2017, s.18.

první institut Smírčí služby.¹⁰ Kolébkou metod ADR se považují Spojené státy americké, kdy od 60. let 20. století došlo k revolučnímu hnutí za občanská a lidská práva, a to mělo za následek podstatné změny. V té době se Spojené státy potýkaly s masovou migrací, která zapříčinila zvýšení konfliktů a následné přehlčení amerického soudního systému.¹¹ Více se tedy do popředí dostala metoda mediace právě jako jiná varianta vyřešení sporu vůči soudní cestě (nebyla to metoda mediace jak ji známe dnes). Následkem byl rozvoj a vznik mediačních center i programů, jejichž počet ještě na počátku 70. let nepřesahoval 200.¹² Mimo to se právě začaly rozvíjet i etické mediační kodexy a pravidla regulující její proces.¹³ Tím se během osmdesátých let začala mediace prosazovat i do rodinných, obchodních či pracovních sporů.¹⁴ Na samotném evropském kontinentu se metody ADR začaly objevovat v 2. polovině 80. let minulého století. Největší zájem ze začátku zaznamenala Velká Británie, v roce 1979 v Londýně byla použita mediace v rámci rozvodového řízení a řízení dotýkajícího se svěření dítěte do péče jednoho z rodičů.¹⁵ Postupně se pak alternativy řešení sporů mimosoudně začaly rozvíjet do zbytku Evropy.

Z novodobé historie bylo řešení přeshraničních sporů podpořeno v roce 1998, a to díky *Doporučení Rady Evropy k mediaci ve věcech rodinných, přijaté Výborem ministrů*.¹⁶ V roce 2000 byly Radou Evropské unie přijaty další závěry týkající se podpory alternativních metod pro řešení sporů v občanských a obchodních věcech.¹⁷ Podstatně důležitá konference se konala roku 2004 v Bruselu na téma *Seberegulace v mediaci*. Tam byl přijat *Evropský kodex chování pro zprostředkovatele*, který upravuje požadavky na mediátora. Kodex zajišťuje pravidla a zásady, které se mediátoři zavázali respektovat.

¹⁰ MCMANUS, Michael, SILVERSTEIN, Brianna. *Brief History of Alternative Dispute Resolution in the United States* [online]. 1. 11. 2011 [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <http://cadmusjournal.org/article/issue-3/brief-history-alternative-dispute-resolution-united-states>.

¹¹ JUROVÁ, Jana. *Mediace a další metody ADR* [online]. Brno, 2018 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/jkdx8/Diplomova_prace_Jurova.pdf. Diplomová práce, Masarykova Univerzita, s. 42.

¹² HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, 2011, s. 18.

¹³ DOLEŽALOVÁ, Martina, HÁJKOVÁ, Šárka, POTOČKOVÁ, Dana, ŠTANDERA, Jan. *Komentář k zákonu o mediaci*. 1. vydání. Nakladatelství C. H. Beck, 2013, s. 1.

¹⁴ POTOČKOVÁ, Dana. *Nejlepší je domluvit se aneb Průvodce mediačním procesem*. Praha: Alfom, 2013, s. 19.

¹⁵ HOLÁ, Lenka, MALACKA, Michal. *Mediace a reflexe jejích aktuálních trendů*. Praha: Leges, 2014, s. 43.

¹⁶ Doporučení Rady Evropy Rec (98)1E/21 leden 1998, k mediaci ve věcech rodinných, přijaté Výborem ministrů 21. 1. 1998.

¹⁷ Bod 3 Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES: o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech ze dne 21. května 2008. [cit. 2023-02-27]. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A32008L0052>.

vat, a těmi zejména jsou: *důvěrnost řízení, nezávislost a nestrannost mediátora, právo na spravedlivý proces* a další.¹⁸ Jednoho z vrcholů mediace dosáhla v roce 2008, kdy se členské státy Evropské unie zavázaly implementovat směrnici *ES 2008/52//ES, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech*.¹⁹ To byl jeden z prvních motivů zakotvit mediaci ve svých národních právních systémech.

Co se týče českého právního řádu, v roce 1999 došlo k novele občanského soudního řádu, která ustanovila mediaci do soudního systému a uložila soudcům povinně podporovat využívání této metody. Další podstatný milník je, že dne 2. května 2012 vešel v platnost *zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů* (dále jen “zákon o mediaci”), a v účinnost pak 1. září 2012. Stal se tak součástí právního řádu České republiky. Jen pro úplnost této podkapitoly jsem považovala za nezbytné výše uvedené právní dokumenty zmínit, v návaznosti na obsah mé práce se jimi budu zabývat v následujících kapitolách podrobně.

1.3 Mediace jako metoda ADR

Ještě před samotným přijetím zákona o mediaci, mohly subjekty dojít k dohodě za podstoupení smírčí činnosti, kdy výsledkem byla taktéž dohoda (jako nyní za metody mediace), ale tato dohoda se řídila v té době občanským či obchodním zákoníkem. Absence právní úpravy mediace způsobovala situace, kdy mnohdy docházelo k libovolnému zacházení či pozměňování základních zásad řízení, které jsou stěžejní pro daný proces.²⁰

Jak jsem již zmiňovala výše, mediace je velmi specifická metoda, a to nejen z důvodu, že je jedna z nejstarších. Je odvozena z latinského slova *medius*, což znamená střední, prostřední, ale také nestranný, neutrální nebo zprostředkující.²¹ Osobně považuji za velmi výstižnou tuto definici: „*Mediace je příležitostí k vyřešení sporu bez použití formálních postupů, jako je soud. Tento proces je obvykle dobrovolný a je usnadněn nezávislou třetí stranou, jejímž úkolem je pomáhat stranám vyvíjet řešení v důvěrném pro-*

¹⁸ Evropský kodex chování pro mediátory [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://forarb.com/mediace/dokumenty/evropsky-kodex-chovani-pro-mediatoru/>.

¹⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES: o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. 21. května 2008. [cit. 2023-02-27]. Dostupné také z: https://www.cak.cz/assets/smer-nice_cz.pdf.

²⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů, v.z.p.p.

²¹ HOLÁ, Lenka, HRNČIŘÍKOVÁ, Miluše. *Mimosoudní metody řešení sporů*. Praha: Leges, 2017, s. 89.

středí.”²² Je to jedna z nejvyužívanějších metod ADR, v některých právních řádech členských států Evropské unie má svůj samostatný zákon. Uvedu na příkladu České republiky zákona o mediaci, který má hned v úvodu § 2 definici v následujícím znění: “postup při řešení konfliktu za účasti jednoho nebo více mediátorů, kteří podporují komunikaci mezi osobami na konfliktu zúčastněnými tak, aby jim pomohli dosáhnout smírného řešení jejich konfliktu závřením mediační dohody.”²³ Směrnice o mediaci²⁴ vydaná EP a Radou používá definici, že se “mediací rozumí formální řízení, ve kterém dvě nebo více stran sporu samy dobrovolně usilují o dosažení dohody o vyřešení sporu za pomoci mediátora.”²⁵ Definic, pohledů či přístupů na mediaci můžeme ale v odborných literaturách najít hned několik. Každý autor totiž vysvětluje mediaci odlišně.

Cíle mediace jsou především pochopení podstaty a různých aspektů daného konfliktu, a to od obou stran. Při mediačním procesu se může stát, že je daná situace emočně vyhocená, a proto je dalším cílem redukovat konflikt na úroveň, která je pro klienty řešitelná. Hlavním účelem je tedy pomoci pochopit klientům vlastní situaci a zájmy, a naučit je konflikty řešit postupným vyjednáváním. Je založena na takzvaném principu *self-determination*, tedy že si každá strana určí, zda se chce mediace účastnit, či nikoli.²⁶

Autoři se shodli na obecných principech, které bere i samotná Evropská unie jako charakteristickou kombinaci funkcí mediace,²⁷ kterými jsou:

- a) *Dobrovolnost* - stěžejní hodnota mediace, která je založena na autonomii vůle stran a svobodném souhlasu k mediaci.
- b) *Důvěrnost a důvěra* - velmi charakteristický znak a faktor. Informace během mediace zůstávají důvěrné, a právě důvěra v mediátora ovlivní rozhodování klientů k mediaci.²⁸

²² MANTLE, Marjorie. *Mediation: A Practical Guide for Lawyers*. Second edition. Edinburg: EUP, 2017, s. 5.

²³ Ustanovení § 2a) zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů, v.z.p.p.

²⁴ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES: o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. 21. května 2008.

²⁵ GRYGAR, Jiří. *Zákon o mediaci a související předpisy: s komentářem a vzory podle stavu k 1. 1. 2014 v návaznosti na nový občanský zákoník a novou úpravu procesních předpisů*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, s. 196.

²⁶ RUBINSON, Robert. *Client Counseling, Mediation, and Alternative Narratives of Dispute Resolution* [online]. 2004, s. 850 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: https://scholarworks.law.ubalt.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1470&context=all_fac.

²⁷ SHTEFAN, Anna, PRYTYKA, Yurii. *Mediation in the EU: Common Characteristics and advantages over litigation*. [online] 2021, s. 184 [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <https://www.proquest.com/docview/2705075462?accountid=16730>.

²⁸ HOLÁ, Lenka. *Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2003, s. 38.

- c) *Nestrannost, neutralita* - ze strany mediátora, jakožto nezávislý a nestranný zprostředkovatel vyřešení sporu.
- d) *Neformalnost* - důležitý charakteristický znak pro mediaci, protože se přizpůsobuje potřebám stran, vývoj mediace se pak odvíjí od individuálních zájmů.
- e) *Změna soupeření na spolupráci* - strany chtějí dosáhnout kompromisu, dohody, tzv. win-win řešení. Nebo mohou také dojít k “nedohodě”, tedy že vzájemná dohoda neexistuje.
- f) *Orientace na budoucnost* - hlavním cílem je se zde soustředit na budoucnost, aby strany byly v budoucnu schopny spolupráce.

1.4 Faktory, které mohou ovlivňovat vývoj mediace v rámci EU

V této už poněkud praktičtější kapitole se zaměřím na skutečnosti, které mohou vývoj mediace ovlivnit. Nutno podotknout, že uvedené faktory jsou založeny na obecných faktech, ale hodnotím je dle svého uvážení.

Přestože jde vývoj mediace v posledních letech pozitivně dopředu, stále není součástí soudní praxe. Pozitivním příkladem může být institucionalizace mediace v národních právních řádech členských států. Přesto je ale pojem mediace neustále ve společnosti velmi neznámým. Nyní se tedy zaměřím na možné faktory, které tento za mne relativně dosavadní pozitivní vývoj mohou ovlivňovat nebo dokonce právě zpomalovat.

Prvním faktorem, který může do značné míry vývoj mediace ovlivnit, je princip *dobrovolnosti*. Na tuto zásadu je výslovný odkaz v bodě 13 *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech* (dále jen směrnice o mediaci). Konkrétně dle bodu 13 této směrnice, by měla mediace být: “... *dobrovolným řízením v tom smyslu, že strany sporu za ně samy odpovídají, mohou je organizovat podle svého uvážení a kdykoli je mohou ukončit. Soudy by však podle vnitrostátního práva měly mít možnost stanovit pro mediační řízení lhůty. Navíc by soudy měly mít možnost v případech, kdy je to vhodné, upozornit strany sporu na možnost mediace.*”²⁹ Absence dostatečného vymezení principu dobrovolnosti se odrazila kupříkladu na vývoji mediace v Itálii. Ta se zdála průkopníkem propagace mediace, když v roce 2010 zavedla povinnou mediaci. Vládním nařízením (*decreto legislativo*

²⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES: o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech ze dne 21. května 2008. [cit. 2023-02-27]. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX%3A32008L0052>.

vo) č. 28/2010, byla v Itálii zavedena mediační praxe v občanskoprávních a obchodních věcech. Jednalo se o mimosoudní řešení sporů týkající se převoditelných práv.³⁰ Podstatný je článek 5 odst. 1 bis tohoto nařízení, kdy zprvu byla povinnost stran před podáním žaloby využít institutu mediace. Následně bylo nařízení z roku 2010 pro neústavnost zrušeno italským Ústavním soudem a mediace byla opět dobrovolná.³¹ Roku 2013 italská vláda nařízením (č.28/2010) zavádí v čl. 5 odst. 1 bis povinnost před podáním žaloby provedení mediace. Dle čl. 8 téhož nařízení vybírá ministerstvo spravedlnosti mediátora na povinnou mediační schůzku. Na vybrané typy sporu byla tedy mediace opět povinná, a to tím způsobem, že účastníci mohli z mediace vystoupit, pokud první setkání s mediátorem skončilo bez dohody - tzv. principem opt-out.³² Zde se tedy jako nástroj “donucení” do mediace nezdá až tak efektivní, protože dle dat italského ministerstva spravedlnosti bylo v letech 2016 - 2021 úspěšnost pouze okolo 50 %.³³ Poukazuje na to, že kdyby byla mediace povinná, nikoli dobrovolná, dle vývoje v Itálii lze do značné míry posoudit, že na efektivnosti to nepřidalo. Ba naopak by se dalo v rámci studií zkoumat, zda to vývoj neovlivnilo spíše negativně. Ale ať už se jevila úspěšně či neúspěšně, nemůžeme přesně určit příčiny, proč tomu tak je.³⁴

Dalším faktorem může být *absence dat* mediační praxe v mnoha evropských státech. Vyjma výše zmíněné specifické Itálie, která se hojně snažila zapojit mediaci všemi možnými způsoby do civilního řízení. Na základě toho lze alespoň z části předpovídat, zda mandatorní mediace je úspěšnou cestou či nikoli. Z většiny členských států EU nemáme relevantní data k dispozici. Statistiky provedených mediací, a také sporů, v nichž byla uzavřena mediační dohoda nebo mediace vedla k urovnání, máme pouze z těchto států: Bulharsko, Finsko, Itálie, Nizozemsko, Slovinsko, Španělsko a statistické záznamy je možné vyhledat i z Litvy.³⁵ Statistik můžeme využít v rámci Finska, a také Holandska, jakožto nejangažovanějších zemí co do úspěšnosti využívání mediace a její

³⁰ Mediace v zemích EU: Itálie [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-it-cs.do?member=1.

³¹ Rozhodnutí Sentenza Corte Costituzionale ze dne 6. 12. 2012, č. 272/2012.

³² HOLÁ, Lenka, ed. *Mediace 2017: Sborník odborných statí z mezinárodní vědecké konference Mediace 2017*, konané v Olomouci ve dnech 27. – 28. října 2017. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2018.

³³ BARABÁŠ, Ludvík. *Mediace jako nevyužitý potenciál poslední dekády – 1. díl. Právo 21*. [online]. 31. 5. 2022 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://pravo21.cz/pravo/mediace-jako-nevyuzity-potencial-posledni-dekady-1-dil>.

³⁴ Tamtéž.

³⁵ HOLÁ, Lenka, VEČEŘA, Miloš, URBANOVÁ, Martina, FIEDOR David, HOLAS, Jan. *Mediation in the Reflection of Law and Society: European Perspectives*. Kluwer Law International, 2021, s. 201.

propagace. Finsko má nejvyšší míru úspěšnosti, která byla zkoumána v letech 2017 - 2019, úspěšnost pro občanskoprávní spory dosahuje až 77 % a výlučně 67 % pro rodinnoprávní spory.³⁶ Tady by se sice v podrobnějším výzkumu příčiny úspěšnosti nejspíše našly, ale Finsko jakožto severskou zemí, má jiné vnitrostátní podmínky, a tak do komplexního sběru dat ve vývoji mediace příliš nepomůže. Srovnávací přehled EU o soudnictví nám dokládá údaje 2019³⁷ o přístupu k metodám alternativního řešení sporů, konkrétně její propagace a pobídky v souvislosti s využíváním ADR. Na příkladu České republiky, ta je spolu se sedmi dalšími státy na posledním místě, co se týče třeba počtu internetových stránek přinášející informace o ADR, kampaní, brožur, či zveřejňování statistik, hodnocení, apod.³⁸ Naopak, z grafu lze zpozorovat, že maximum vykazuje Maďarsko. I tak přílišná absence dat a neinformovanost ze strany členských států, může být právě faktorem, který dle mého vjemu vývoj zpomaluje.

Na to navazuje další faktor, poněkud stručněji vymezeným, ale za mne zásadním, je již zmíněná *informovanost a důvěra v mediaci*. V době, kdy EU vydala mediační směrnici, tak právě tento nástroj probudil v členských zemích její regulaci. Implementace tak byla výrazně úspěšná, posunula mediaci na stejnou úroveň jako je soudní řízení, což podpořilo její rozvoj. Podrobněji zmíněnou směrnici se zabývám v rámci následující kapitoly, ale nyní se nabízí otázka - pakliže nebude další iniciativa ze strany EU, co posune mediaci dál? Nutno říci, že Evropská unie se stále angažuje co do podpory rozvoje, například prostřednictvím mediačních center,³⁹ které jsou financovány z evropských fondů. Ale chci poukázat na fakt, že zviditelnit mediaci velmi pomohlo implementování směrnice o mediaci do vnitrostátních řádů členských států. Ovšem nepřílišná informovanost a důvěra může její vývoj ovlivňovat.⁴⁰ Ovlivňuje to i zejména nízká důvěra soudců i advokátů v proces mediace a ve schopnosti zapsaných mediátorů, protože nejspíše oběma zmíněným aktérům chybí zkušenosti z praxe.⁴¹ Z vlastní zkušenosti vím, že tu chybí značná propagace mediace ze strany státu. Za posledních málo let, co

³⁶ Tamtéž.

³⁷ Z důvodu koronavirové pandemie jsem se rozhodla uvést ucelenější data z roku 2019.

³⁸ Srovnávací přehled EU o soudnictví za rok 2020 [online]. 10.7.2020 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0306&from=EN>.

³⁹ Operační program Zaměstnanost plus: Financováno Evropskou unií [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: https://www.esfcr.cz/projekty-opz/-/asset_publisher/ODuZumtPTtTa/content/mediacni-centrum?inheritRedirect=false.

⁴⁰ Více uvedeno v kapitole 1.3.

⁴¹ HOLÁ, Lenka, URBANOVÁ, Martina, a kol. *Právní a sociální aspekty mediace v České republice*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, s. 66.

se o mediaci zajímám, tak pozoruji, že i zapsané mediátorky (se kterými mám možnost být v kontaktu) usilují o alespoň malou propagaci - jako například výhody mediace či ukázky průběhu procesu, a to skrz své vlastní sociální sítě.

V rámci statistik mediace v Evropské unii projde mediací méně než 1 % případů u soudu. Chci poukázat na fakt, že pokud by se mediace používala v každém soudním řízení, konzervativním odhadem by ušetřené náklady v rámci úspěšných mediací činily neuvěřitelných 15 847 000 000,- Euro.⁴²

⁴² Rebooting' the Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of its Implementation and Proposing Measures to Increase the Number of Mediations in the EU [online]. [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://www.mondoadr.it/wp-content/uploads/Rebooting-the-Mediation-Directive-EP-Presentation-by-G-De-Palo-FINAL.pdf>.

2. Evropské dokumenty ve vztahu k rodinné mediaci

Tato kapitola pojednává o velmi zásadních dokumentech pro mou práci, co se týče vývoje, podpory a legislativního zakotvení obecně mediace a v návaznosti na to i rodinné mediace. Včetně její institucionalizace v členských státech se jí dostalo díky orgánům Evropské unie, právě prostřednictvím následujících dokumentů, což byl obrovský krok pro její podporu. Zprvu zmiňuji dokument Evropské komise, a sice Zelenou knihu o alternativních metodách řešení sporů, která dala věci do pohybu ohledně celé oblasti ADR, včetně rodinné mediace. Stálá neexistence právního základu konkrétně rodinné mediace vyvrcholila přijetím doporučení o rodinné mediaci. Ve třetí podkapitole rozebírám snad nejzásadnější krok, kterým bylo přijetí směrnice o mediaci, jež zavázala členské státy implementovat ji do jejich národních právních řádů. Dále považuji za nezbytné představit ve stručnosti etický kodex pro mediátory, protože rodinná mediace probíhá v souladu s určitými etickými hodnotami a zásadami.⁴³ Druhou kapitolu uzavírám ostatními významnými akty, které ovlivnily a domohly k vývoji rodinné mediace.

Jedna z možností, jak dokumenty řadit do jednotlivých podkapitol, bylo řazení chronologické. Dle mého konečného uvážení nejsou řazeny chronologicky, nýbrž tak, aby na sebe nejen logicky, ale také dle významnosti navazovaly.

2.1 Zelená kniha o alternativních metodách řešení sporů

Obecně zelené knihy jsou dokumenty, které vypracovává Evropská komise. Ty mají otevřít diskusi v různých tématech, a to právě ještě předtím, než dojde ke zpracování v podobě zákona či směrnice. Účelem těchto konzultací s veřejností o zelených knihách je zjistit obecný názor na dané okruhy a položené otázky, přičemž na dané odpovědi respondentů Komise pak přihlédne v dalších krocích při provádění její politiky.

Dokumentem z roku 2002, který na požádání Rady připravila Komise, byla *Zelená kniha o alternativních metodách řešení sporů v občanskoprávních a obchodních věcech* (dále jen “zelená kniha”)⁴⁴. V začátku dokumentu s názvem *SUMMARY* se dozvíme, že se zájem o ADR metody projevuje. Především díky přijatým legislativám od

⁴³ HOWARD, H., Irving. *Family mediation*. First edition. Hong Kong: SAGE Publications, 1995, s. 16.

⁴⁴ Green Paper: on alternative dispute resolution in civil and commercial law [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2002:0196:FIN:EN:PDF>.

členských států do jejich národních právních řádů se zvýšilo povědomí a pozornost vůči ADR metodám, a i nadále je to politická priorita institucí Evropské unie. Komise tedy v zelené knize měla za úkol shrnout dosavadní situaci v oblasti ADR, a zahájit tak rozsáhlé konzultace o opatřeních, která mají být přijata. Primární otázky se týkaly postupů alternativního řešení sporů, pouze ale v oblastech občanskoprávního, obchodněprávního, pracovního a spotřebitelského práva. Dále se otázky týkaly doložek ve smlouvách o ADR, promlčecích lhůt, omezení mlčenlivosti, účinnost dohod vzniklých právě v rámci ADR procesů, či například vzdělávání třetích osob včetně úpravy pravidel jejich odpovědnosti. Součástí dokumentu je tedy i stanovený cíl, jehož účelem je zahájení široké konzultace, a odpovídat tak mohou ti, kteří se zabývají určitým počtem právních otázek, které byly vzneseny.

Hned na začátek dokument obsahuje definici alternativního řešení sporů. Pro účely jej vymezila jako *“mimosoudní procesy vedené neutrálním třetím s výjimkou klasického rozhodčího řízení.”* Mimo pozitivní definici, Komise vyloučila oblasti jako znalecké posudky, které nejsou způsobem řešení sporů, dále automatizované vyjednávací systémy, které nevyžadují lidský vstup, a také vyloučila systémy vyřizování stížností, kdy proces provádí jedna ze stran sporu.

Zelená kniha je koncipována do třech hlavních bodů, které obsahují ještě několik podbodů. Úplně v začátku dokumentu je vymezen *cíl*, jehož účel je sepsán jednoduše a zřetelně - zjistit současný stav a přístup k alternativnímu řešení sporů. Dále je *shrnutí*, které jasně vymezuje obsah zelené knihy (avizováno výše). (Oblastmi řešené ve spotřebitelském či pracovním právu, se pro účely mé práce v zelené knize zabývat nebudu.)

Komise odkazuje téměř v začátku své knihy na *Evropskou úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod*.⁴⁵ V čl. 6 této Úmluvy je zakotven přístup ke spravedlnosti pro všechny, který je základním právem, a také povinností členských států poskytnout rychlé a nenákladné soudní řízení.

V podbodě s názvem *Wider access to justice*, konkrétně čl. 12 vymezuje náklady ADR jako zásadní faktor. Obecně v soudním řízení platí, že náklady nesou strany, ale může se stát situace, že třetí strany nejsou odpovědné za ADR (to znamená, že řízení vede přímo soud) - v tomto případě dává Komise do poznámky pod čarou jako příklad

⁴⁵ European Convention on Human Rights [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: https://www.echr.-coe.int/documents/convention_ces.pdf.

Justiční smírčí soud ve Francii. Dále popisuje situaci, kdy provozní náklady hradí orgány veřejné moci - opět, v poznámce pod čarou, je příkladem služba rodinné mediace v Irsku.⁴⁶

V následujícím podbodě zelené knihy s názvem *An international dimension*, jsem vyčlenila samostatnou podkapitolu této práce, protože zde Komise odkazuje na podporu rodinného práva ve smyslu *Doporučení Rady Evropy o rodinné mediaci* z roku 1998.⁴⁷

Komise v knize přikládá důraz na dva dokumenty, které se týkaly právě alternativních způsobů řešení přeshraničních sporů, a byla to první iniciativa směřující k právní úpravě na úrovni EU. Prvním dokumentem je *Vídeňský akční plán*⁴⁸, který byl schválený právě ve Vídni roku 1998 Evropskou radou (ta požádala o jeho vypracování Radu EU spolu s Komisí). Tento dokument sloužil jako přípravný dokument pro nadcházející summit v Tampere ve Finsku. Akční plán se týkal optimálních opatření pro provádění tehdejšího ustanovení Amsterodamské smlouvy⁴⁹, a sice čl. 41 písm. c) vztahující se na prostor svobody, bezpečnosti a práva. Také zahrnuje opatření jako je možnost vypracování modelů pro soudní řešení sporů v oblasti nadnárodních rodinných konfliktech, a s tím je právě spojena možnost mediace jako prostředku řešení rodinných konfliktů. Jak jsem zmínila výše, následující rok se konal summit ve Finsku, jehož výsledkem je oficiální dokument s názvem *Závěry summitu v Tampere*.⁵⁰ Mimo pět dalších částí dokumentu, je stěžejní zmínit část B., která nese název tématu *Skutečný evropský prostor spravedlnosti*. V odstavci 30 vyzývá Evropská rada Radu, aby na základě návrhů Komise stanovila minimální standardy zajišťující přiměřenou úroveň právní pomoci v přeshraničních případech, a také aby členské státy vytvořily mimosoudní alternativní řízení.⁵¹ Lze tedy vyznívat, že jeden ze závěrů summitu v Tampere byla výzva členským státům, aby zavedly alternativní mimosoudní procesy.

⁴⁶ V současné době v Severním Irsku žádné ministerstvo nezodpovídá za mediační služby. Existuje *Law Society of Northern Ireland* (Sdružení právních poradců Severního Irsku), jsou to experti či advokáti, kteří poskytují mediační služby. Pro řešení rodinných problémů vznikly dobrovolné organizace, jako *Relate* či *Barnardos*.

⁴⁷ Více v následující podkapitole 2.2.

⁴⁸ Action plan of the Council and Commission on how best to implement provisions of the Treaty of Amsterdam on an area of freedom, security and justice [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:1999:019:0001:0015:EN:PDF>.

⁴⁹ Úřední věstník C 19, 23.1.1999.

⁵⁰ Tampere European Council 15 and 16 October 1999 [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm.

⁵¹ Čl. 30 Závěry z Tampere.

Stejně tak, jako ve výše zmíněném doporučení si Výbor ministrů uvědomuje náročnost této oblasti, tak i v zelené knize Komise uvádí klíčovou roli ADR při řešení rodinných sporů, zvláště týkající se práv péče o děti a právo na přístup k dětem. Pozitivně se dá hodnotit dodatek věty ve smyslu, že právě užitečnost alternativního řešení sporů může být zpochybněna v důsledku extrémních sporů, jako je únos dítěte či nevrácení dítěte.⁵²

Orgán Evropské unie rovněž odkazuje na *Nařízení ES č. 1347/2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení* (dále “Brusel II bis”). V době přípravy zelené knihy bylo toto nařízení podáno pouze jako návrh. Komise návrh přijala roku 2001 s cílem rozšířit ujednání o uznávání a výkonu nařízení Brusel II, a to na všechna rozhodnutí týkající se rodičovské zodpovědnosti (více v podkapitole 2.4 této práce).

Bod 3 zelené knihy se zaměřuje na *Guaranteeing the quality of ADR*, kdy je třeba zaměřit se na dvojí cíl. Tím je, aby byla zachována kvalita ADR, jako je dostupnost, účinnost a záruky řádné spravedlnosti, a to při dodržování její flexibility.⁵³ Pakliže se v konečném důsledku zaměřím na to, že mimosoudní metody řešení sporů jsou ryze neformální, je třeba zachovat její kvalitu a brát je ve stejné váze, jako soudní řízení.

Ve zbytku knihy se Komise zabývala celkově ADR, nikoli už jen samostatnými oblastmi práva. To ale neznamená, že se to nijak netýká rodinné mediace. Komise předkládá podbody s tématy jako jsou promlčecí lhůty, standardy kvality, důvěrnosti, ale také vše, co se týče třetích stran. Přeci jen, alternativní řešení sporů má účast třetí strany, a jejich akreditace či případné vzdělání je dle mého názoru nezbytné. A to obzvláště v rodinných záležitostech.

Zelená kniha na svém konci obsahuje shrnutí 21 právních otázek, do kterých se Komise snažila prezentovat politické a právní důsledky, které by mohly být podniknuty nad rámec co se týče rozvoje alternativního řešení sporů. Komise totiž vypracovala navíc soupis již provedené práce, jak je zmíněno v bodě 2 této knihy, kdy shromáždila informace o této práci, a to na základě odpovědí na dotazník,⁵⁴ určený členskými státy, a

⁵² Čl. 48 Zelené knihy.

⁵³ Čl. 54 Zelené knihy.

⁵⁴ Dotazník o alternativních způsobech řešení sporů podle občanského a obchodního práva, připravený portugalským předsednictvím Rady Evropské unie v červnu 2000.

dále studiích⁵⁵ o ADR. Jak už bylo zmíněno, všechny otázky jsou předloženy Komisi široké veřejnosti (většinově odborné) k diskusi a zjištění tak obecného názoru, přičemž následně zváží vyjádřené názory pro provádění její politiky.

Hlavním obsahem zelené knihy tedy bylo najít souznění mezi co největší mírou flexibility a řízením soudním,⁵⁶ jak uvádí ve svém článku Svatoš. Mimo jiné, také posílit alternativní způsoby řešení soudů, jako více konsensuální s možným výsledkem dohody, tedy kompromisem pro obě strany. Musím souhlasit s tvrzením Svatoše, že zelená kniha je koncipována tak, aby uvedla současný⁵⁷ stav a přístup k alternativnímu řešení sporů s odkazy na příslušná doporučení a nařízení.

Shrnutí odpovědí na zelenou knihu zveřejnila Evropská komise ve svém dokumentu *“Summary of responses to the Green Paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law.”*⁵⁸ Zelená kniha byla obecně vítána a panuje všeobecná shoda, že je ADR společné téma. Celkově přišlo více než 160 odpovědí na dané otázky, ale odpovědi se značně lišily. Jelikož cílem mé práce je věnovat se oblasti rodinného práva, zaměřím se na otázku 2 a 4, která se týkala úpravy daného odvětví. Otázka 2 zněla ve smyslu: *“Iniciativy, které mají být přijaty jako zásady v jedné jediné oblasti (obchodní právo nebo rodinné právo) anebo - oblast po oblast, tedy tím rozlišit mezi těmito různými oblastmi, - a nebo je rozšířit na všechny oblasti občanského a obchodního práva?”* Většina souhlasila, aby byly různé oblasti řešeny odděleně, a to na základě oboru a různých charakteristik typů ADR. Samozřejmě se našly i odpovědi respondentů, kteří se hlásili ke komplexnímu přístupu a navrhli vypracovat obecné zásady a přidat zvláštní pravidla pro každou oblast. Otázka 4 zněla: *“Jak by se v oblasti rodinného práva mohly rozvíjet postupy ADR?”* Týkala se tedy výhradně oblasti rodinného práva a následného rozvíjení postupů ADR. Z odpovědí bylo patrné, že řada respondentů nesoúhlasila s nějakým dalším postupem či zaváděním dalších opatření v souvislosti názorem, že momentální úprava je dostatečná. Někteří respondenti ale navrhli, aby mezinárodní legislativní nástroje a zejména právní nástroje Společenství více zohledňovaly

⁵⁵ Studie provedená profesními sdruženími zapojenými do ADR v komerční oblasti.

⁵⁶ SVATOŠ, Martin. Evropské aspekty mediace a dalších ADR. *Epravo* [online]. 6. 2. 2013 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/evropske-aspekty-mediace-a-dalsich-adr-88570.html>.

⁵⁷ Současný - myšleno v době přípravy Zelené knihy.

⁵⁸ Summary of responses to the Green Paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: http://www.camera-arbitrale.it/Documenti/commenti_libro_verde.pdf.

ADR procesy. Navrhlo se, aby byla na evropské úrovni vytvořena databáze, která by zaznamenávala minulé případy - tedy popsala podstatu daného sporu a použité strategie řešení.

V důsledku této zelené knihy, její přípravy a následných odpovědí, byla poté přijata *Směrnice Evropského parlamentu a Rady č.2008/52 ES, ze dne 21. května 2008, o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech* (dále jen “mediační směrnice” nebo také “směrnice o mediaci”) a *Evropský etický kodex pro zprostředkovatele* (dále jen “Kodex”), které rozebírám v následujících podkapitolách, rovněž jako stěžejní dokumenty.

2.2 Doporučení Rady Evropy o rodinné mediaci

Doporučení od institucí Evropské unie nejsou právně závaznými pro členské státy, ovšem, nějakým způsobem by měly vzít členské státy daná doporučení v potaz. Co se týče mediace, těch vydala Rada Evropy hned několik.⁵⁹ Pro mou práci je stěžejní přijaté *Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy ze dne 21. ledna 1998 o rodinné mediaci č. (98)1*. Neexistence právního základu pro řešení přeshraničních sporů vyvolávaly často komplikace, a tak daným doporučením vzrostlo povědomí o mediaci.

Mimo jiné, v návaznosti na předchozí podkapitolu, je na doporučení o rodinné mediaci odkaz i v zelené knize, která má ve své podkapitole s názvem *An international dimension*, týkající se nejen subjektů jakožto státních příslušníků členských států EU, ale také mezivládních organizací. Komise v tomto bodě odkazuje na podporu rodinného práva v tom smyslu, že zmiňuje přijaté *Doporučení Rady Evropy o rodinné mediaci z roku 1998*. Výbor ministrů si je vědom vzrůstajícího počtu rodinných sporů, zejména s následkem odloučení párů, upozorňuje na nepříznivé následky daných konfliktů, včetně nákladů jak sociálních, tak ekonomických, právě na jejich řešení.

V následujících bodech pak přihlíží na nejlepší ochranu zájmů a spokojenosti dítěte. Právě v této souvislosti odkazuje konkrétně na čl. 13 *Evropské úmluvy o výkonu práv dítěte*. Cílem se zde uvádí primárně předcházení sporů, případně jejich řešení, a vůbec

⁵⁹ Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. (98) 1 o rodinné mediaci.

Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. (99) 19 o mediaci v trestních věcech.

Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. (2001) 9 o mediaci ve správních věcech.

Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy č. (2002) 10 o mediaci v civilních věcech.

předcházet soudním řízením týkajících se dětí, a že strany budou podporovat zprostředkování či jiné způsoby řešení sporů.⁶⁰

Rodinná mediace, jak již bylo několikrát zmíněno, je pro svou povahu velmi náročná, a její doporučení je vysvětleno v jedenácti bodech jasně. Hodnotím kladně uvedení uvědomění Výboru ministrů, který v doporučení uvádí následující:

“uvědomuje si zvláštní povahu rodinných sporů, a proto uvádí zejména tyto skutečnosti:
- do rodinných sporů jsou zapojeny osoby, které budou mít vzájemně propojené vztahy, jejichž trvání pokračuje i v budoucnu,
- rodinné spory vznikají v souvislosti s emocionálním rozrušením a toto rozrušení ještě stupňují,
- odloučení a rozvod mají dopad na všechny členy rodiny, především děti.”⁶¹

Ve vztahu přímo k rodinné mediaci výslovně doporučuje vládám členských států ve dvou bodech následující:

- a) zavést či podporovat rodinnou mediaci (nebo ji alespoň posílit),
- b) přijmout či posílit veškerá opatření, která členské státy považují za potřebná s cílem podpořit zásady a celkově rodinnou mediaci.⁶²

V dalších odstavcích tohoto doporučení pak nalezneme *zásady* rodinné mediace. Prvním článkem je uveden její *rozsah*, přičemž uvádí možnost využití u všech sporů mezi členy stejné rodiny, nebo jsou spojeny sňatkem nebo žijí v rodinných vztazích. *Organizace*, jakožto druhý článek, kde se ustanovuje její dobrovolnost (není v zásadě povinná). Ponechávají zde na státech, jaký vhodný způsob zvolí při její organizaci. Obsahem třetího článku je *proces* mediace, jež uvádí, že státy mají zajistit mechanismy, které umožní proces mediace provádět v souladu se zásadami, které jsou dále strukturovány do deseti podbodů. *Statut dohod*, kterých bylo dosaženo na základě mediace je obsahem čtvrtého článku, kdy vymáhání dodržování takto schválených smluv zajistí mechanismy v souladu s vnitrostátním právním řádem. Pátý článek nese název *vztah mezi mediací a řízením před soudem nebo jiným příslušným orgánem*, kdy je opět důraz kladen na autonomii mediace. Šestý článek vyzývá k *podpoře* mediace a přístupu k ní, což považují za velmi důležité, jakožto stále něco nového pro většinovou společnost.

⁶⁰ Sdělení č. 54/2001 Sb., m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí [online]. 1.7.2001 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/ms/2001-54>.

⁶¹ Doporučení Rady Evropy Rec (98)1E/ 21. leden 1998, k mediaci ve věcech rodinných, přijaté Výborem ministrů 21. 1. 1998.

⁶² Tamtéž.

Uvádí rozvoj rodinné mediace, prostřednictvím informačních programů či zvážení států povinné schůzky s mediátorem, aby strany samy zvážily, zda je to vhodné daný spor řešit mimosoudní cestou. Sedmým článkem jsou *další prostředky k řešení sporů* a posledním jsou mezinárodních záležitosti, ve kterých mají státy zvážit zavedení mechanismů pro využívání mediace.

Považuji to za velký podstatný, a hlavně velmi kladný krok, protože dané doporučení do velké míry ovlivnilo celkový vývoj rodinné mediace.

2.3 Směrnice o mediaci

Úplně nejpodstatnějším výsledkem zelené knihy je *Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. 21.května 2008*, jakožto akt sekundárního práva EU. Obecně směrnice jako legislativní akt Evropské unie, dle článku 288 Smlouvy o fungování Evropské unie stanoví, že tento právní akt je závazný pro členské státy (pro všechny anebo ty, kterým je určena), přičemž ponechává na každém jednotlivém členském státu a jeho vnitrostátních orgánů zvolit si prostředek či formu, jak pravidla použít a dosáhnout tak stanoveného cíle.

Nutno na začátek podkapitoly podotknout, že tato směrnice je v zásadě obecná co se týče úpravy mediace ve věcech občanských a obchodních. Je strukturována do úvodních 30 ustanovení (preambule) a 14 článků. Směrnici nebudu rozebírat úplně detailně, nicméně poněkud stručnější představení její struktury a obsahu je pro účel mé práce stěžejní, a to pro svou důležitost v komplexním rámci právní úpravy mediace. Úprava směrnice se týká věcí občanských a obchodních, přičemž rodinné právo je součástí práva občanského, tudíž představím klíčové články pro podporu, rozvoj a výkon mediace.

V bodě pátém preambule této mediační směrnice je stanoveno, že zajištění lepšího přístupu ke spravedlnosti je cíl, který tvoří součást politiky Evropské unie pro vytvoření prostoru svobody, bezpečnosti a práva, a měl by zahrnovat přístup k soudním i mimosoudním metodám řešení sporu. Dále se v pátém ustanovení klade důraz na dostupnost mediačních služeb, které by přispěly k řádnému fungování vnitřního trhu. Musím zdůraznit bod sedmý preambule této směrnice, kdy instituce EU neopomínají, co může představovat mediace, a to je: “... *nákladově efektivní a rychlé mimosoudní řešení sporů v občanských a obchodních věcech prostřednictvím řízení, která jsou přizpůsobena*

potřebám sporu.” Dále, v téže bodě, je zmíněn pravděpodobný pozitivní dopad: “... u dohod vyplývajících z mediace je pravděpodobnost, že budou dobrovolně dodržovány a že bude mezi stranami zachován přátelský a udržitelný vztah.”

Cílem této směrnice tedy není harmonizace nebo jakkoli sjednocovat právní úpravu, ale odstranit překážky, které jsou spojené s přeshraniční mediací. Nicméně, jak ve svém článku píše Bříza, a já se ztotožňuji s jeho názorem, že úpravou některých aspektů vytváří nepřímý tlak na členské státy, které prozatím nemají nikterak vnitrostátně institut mediace upraven.⁶³ Vyjma Dánska, které má dle protokolu připojeného k Amsterdamské smlouvě výjimku.⁶⁴ Směrnice by se sice měla vztahovat pouze na mediaci týkající se přeshraničních sporů, ale nic by nemělo bránit členským státům, aby její ustanovení uplatňovaly i na vnitrostátní mediační řízení.⁶⁵ Do svého národního právního řádu to i mimo jiné promítla například Česká republika, která si je vědoma mediace v přeshraničních sporech, ale většina ustanovení je pouze pro vnitrostátní spory.

Tato směrnice určuje hlavní cíl, kterým má být v rámci implementování do národních řádů členských států dosaženo. Dá se říci, že má tři dílčí cíle, jež jsou uvedeny hned v článku prvním, a těmi jsou: *usnadnění přístupu k alternativnímu řešení sporů*, podporovat smírné řešení sporů, tedy *podporovat mediaci*, a třetím cílem je *vyvážený vztah mezi mediací a soudním řízením*. V bodě sedmém preambule se pak uvádí, že je směrnice vydaná v zájmu další podpory využívání institutu mediace, a také, aby se mohly strany sporu spolehnout na předvídatelný právní rámec, tedy že je nutné zavést rámcové právní předpisy.

Co do působnosti směrnice, vztahuje se na přeshraniční spory ve věci občanských či obchodních. S výjimkou sporů, o kterých nemohou strany dle rozhodného práva rozhodovat samy, kupříkladu rodinné právo nebo právo pracovní. Působnost směrnice se nevztahuje na daňové, celní a správní věci, ani na odpovědnost státu za jednání a opomenutí při výkonu státní moci.⁶⁶

V následujícím článku najdeme definici, co se rozumí *přeshraničním sporem* - obvykle místo, kde má jedna ze stran bydliště a nebo se tam obvykle zdržuje.⁶⁷ V kapi-

⁶³ BŘÍZA, Petr. Evropská unie přijala směrnici upravující přeshraniční mediaci. *Bulletin advokacie*, 2008, č. 12, s. 59 - 60.

⁶⁴ Smlouva o Evropské unii čl. VII., uvedeno taktéž v čl. 1 odst. 3 směrnice o mediaci.

⁶⁵ Bod 8 směrnice o mediaci.

⁶⁶ Čl. 1 směrnice o mediaci.

⁶⁷ Čl. 2 směrnice o mediaci.

tole první mé práce jsem zmiňovala vymezení mediace, která je součástí článku třetího a současně vymezuje i *mediátora*, jako: “*třetí osoba, která je požádána o účinné, nestranné a kvalifikované vedení mediace, bez ohledu na její povolání a způsob, jakým byla tato třetí osoba jmenována nebo požádána o vedení mediace.*” Sice se samostatným zákonem o mediaci (na příkladu České republiky) budu zabývat v kapitole třetí, nicméně, nutno podotknout, že čl. 3 se rovněž týká soudce, který může mediační funkci plnit. Jinými slovy, mediace může vést soudce, který není příslušný pro žádný soudní proces ve věci samé. Tato možnost je pro soudce jako pro uznávané autority v oblasti práva, jež používají vysokého společenského postavení a mají důvěru stran, ale právě tento záměr nebyl zákonem o mediaci naplněn.⁶⁸

V následujících ustanoveních, je rovněž dbáno na *zajišťování kvality mediace, kvalifikaci a vzdělávání* mediátorů, kteří by měli být upozorněni na Evropský kodex chování pro mediátory (představím v následující podkapitole) a zveřejněni na internetu pro širokou veřejnost.⁶⁹ Opět nikterak neharmonizuje jejich úpravu, pouze instituce EU vyzývají k podpoře vzdělanosti mediátorů tak, aby byli kvalifikovaní, nestranní a jejich postupy byly účinné. V článku čtvrtém stanovuje, že členské státy mají vybrat vhodné, možné a dostupné prostředky, které budou podporovat mediaci a její kvalitu.

Zde musím zdůraznit dvojí charakter směrnice. Předchozí články byly doporučení, která pouze reflektují možnou cestu členských států, jak dosáhnout cílů směrnice. Následující články, a sice článek 6, článek 7 a článek 8 jsou ustanovení, které jsou povinnosti jakéhosi zajištění. Článek 6 se tedy týká *vykonatelnosti dohod vyplývajících z mediace*. Členské státy mají zajistit, aby byly uzavřené dohody v rámci mediačního procesu vykonatelné. Mají možnost odmítnout učinit dohodu vykonatelnou za situace, kdy je v rozporu s vnitrostátním či mezinárodním právem, nebo právo konkrétní dohody neumožňuje učinit ji vykonatelnou.⁷⁰ Dle mého názoru je to velmi důležitý článek pro podporu mediace, protože má mít stejnou váhu jako soudní proces, a to je klíčové.

Následující článek týkající se *důvěrnosti mediace* ustanovuje, aby členské státy zajistily způsob mediace dodržující důvěrnost. Uvádí se pravidlo, že mediátoři ani oso-

⁶⁸ GRYGAR, Jiří. *Zákon o mediaci a související předpisy: s komentářem a vzory podle stavu k 1. 1. 2014 v návaznosti na nový občanský zákoník a novou úpravu procesních předpisů*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, s.10.

⁶⁹ Bod 17 směrnice o mediaci.

⁷⁰ DOLEŽALOVÁ, Martina, HÁJKOVÁ, Šárka, POTOČKOVÁ, Dana, ŠTANDERA, Jan. *Zákon o mediaci: komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2013, s. 306.

by zúčastněné na správě mediačního řízení nebudou nuceni předkládat důkazy. Zároveň, článek ale stanovuje případné výjimky z případného předložení, jako je nutnost předložit dohodu z naléhavých důvodů, či zpřístupnění obsahu dohody nutné k provedení nebo výkonu dohody jiné.⁷¹ Opět je tu k zamyšlení iniciativa EU, kdy je dbáno na to, aby strany důvěřovaly mediaci, jímž není přímo proces soudní. Dá se říci, že v důvěrnosti se Komise v rámci článku vyjádřila jednoznačně.

Domnívám se, že takovým posledním klíčovým článkem je článek osmý, kde je promítnuta úprava *promlčecích a prekluzivních lhůt*. Tato úprava stanovuje, že dané lhůty nesmí stranám, které ve snaze o řešení sporu mediací, nebránilo v pozdějším zahájení soudního či rozhodčího řízení ve stejné věci. I to je dle mého názoru velmi praktické a pozitivně hodnotím vnesení ustanovení do směrnice, neboť ne vždy skončí mediace dohodou a strany chtějí přece jen přistoupit na cestu soudní. Jen v návaznosti na odpovědi respondentů zelené knihy musím zmínit, že tady Komise vyjádřila nesouhlas, protože respondenti označili promlčecí doby v praxi jako nedůležitý problém.⁷²

Další články mediační směrnice se týkají o informovanosti široké veřejnosti, informací o příslušných soudech a orgánech, přezkumu, provedení směrnice a v neposlední řadě vstupu v platnost a jejího určení.

Co se týče vztahu k rodinné mediaci, zajisté ji také ovlivnila. Za důležité považují zejména *zajištění kvality* mediačního procesu. Pro svou náročnost jako jsou rodinné vztahy je nezbytné, aby mediace nebyla nijak zpochybňována. Na to navazuje i vzdělanost a kvalifikace mediátorů, aby byl proces veden řádně a mediátor byl schopen kolikrát vypjaté spory mediovat. Dále určitě již zmíněná vykonatelnost dohod. Jak jsem již avizovala výše, je třeba mediaci považovat za stejnou váhu jako klasické soudní řízení, i když je neformální a dobrovolné. Nicméně uvádí se jako podmínka výslovný souhlas druhé strany, aby byl obsah učiněn vykonatelným, což znamená, že ji musí schválit soud, anebo bez zásahu soudu je možné sepsání mediační dohody stranami sporu ve formě notářského zápisu s doložkou vykonatelnosti.⁷³

⁷¹ Čl. 7 směrnice o mediaci.

⁷² Summary of responses to the Green Paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: http://www.camera-arbitrale.it/Documenti/commenti_libro_verde.pdf.

⁷³ VAŇASOVÁ, Markéta. Mediace v novém kabátě...aneb o krok vpřed a nebo zpátky? *Epravo* [online]. 25.9.2012 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/mediace-v-novem-kabateaneb-o-krok-vpred-anebo-zpatky-85399.html?fbclid=IwAR3BjPJ9hmvW7uenCLuOII3qRnr3XDEy4F3Z-Stxyf-Vpz5S9Zz8AzOfHG6I>.

2.4 Evropský kodex chování pro mediátory

Jak jsem již zmiňovala výše v rámci rozebírání směrnice o mediaci, zajištění kvality mediace je jedna z klíčových oblastí. Aby celkově ADR mělo stejnou váhu jako klasické soudní řízení, je zapotřebí stavět (nejen) mediaci na morálních pravidlech, jako je slušné chování, ale na celkové regulace etických zásad. V Bruselu dne 2. července 2004 se konala konference na téma *Seberegulace v mediaci*. Závěrem této konference roku 2008 bylo přijetí *Evropského kodexu pro mediátory*. Je nutno ale podotknout, že do českého překladu je používán poněkud pojem širší, a tím je Evropský kodex chování pro zprostředkovatele (dále jen “kodex”).

Hned v úvodu kodexu je ustanoveno, že se jedná čistě o dobrovolný nástroj, který stanovuje řadu zásad, a zprostředkovatelé se jím mohou na vlastní zodpovědnost dobrovolně zavázat.⁷⁴ Nicméně, směrnice o mediaci uvádí, že by mediátoři měli být upozorněni na existenci Evropského kodexu chování pro mediátory, který by měl být rovněž zpřístupněn široké veřejnosti na internetu.⁷⁵ Dle mého názoru podstatný odkaz, protože kupříkladu v advokacii je text stavovského předpisu, tím jsou *Pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky*, pro advokáty závazný.⁷⁶ Pokud by mediátor byl současně advokát, má pro něj tento stavovský předpis přednost před kodexem. Účel kodexu je zde vymezen jako “*strukturovaný postup, bez ohledu na skutečnost, jak je označován či jak je na něj odkazováno, při kterém dvě nebo více stran sporu dobrovolně usilují o dosažení dohody na urovnání jejich sporu za pomoci třetí osoby - dále jen “zprostředkovatele.”* Rovněž také uvádí, že organizace, které poskytují zprostředkovatelské služby mohou zvážit vypracování podrobnějších kodexů svého druhu - například v rodinných záležitostech. Jednou z organizací, která to přijala kladně a vyhotovila svůj vlastní kodex, je například Asociace mediátorů ČR. Ta si souhrn zásad, pravidel a povinností vypracovala do *Etického kodexu Asociace mediátorů ČR*.⁷⁷ Tento kodex představím v následující kapitole třetí mé práce, v rámci implementace evropských dokumentů na příkladu českého právního řádu.

⁷⁴ Evropský kodex chování pro mediátory [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://forarb.com/mediace/dokumenty/evropsky-kodex-chovani-pro-mediatory/>.

⁷⁵ Bod 17 směrnice o mediaci.

⁷⁶ Pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky. Text stavovského předpisu České advokátní komory [online]. 2000 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/files/180/BA_00_Z1.pdf.

⁷⁷ Etický kodex Asociace mediátorů ČR. Asociace mediátorů České republiky [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.amcr.cz/dokumenty/kodex.pdf>.

Pro účel mé práce budu vycházet z konkrétního pojmu mediace a mediátor. Kodex chování pro mediátory je poněkud stručnější, je totiž koncipován pouze do čtyř hlavních částí. První částí je *Způsobnost a jmenování mediátorů, poplatky za mediaci a propagace mediačních služeb*. Týká se odborné přípravy, neustálého vzdělávání a opravňuje strany požádat o doložení mediátorovy kvalifikace či odborné praxe. Mimo jiné, jsou mediátoři zavázáni poskytnout stranám úplné informace o způsobu odměňování, a nesmí se svou účastí na mediačním procesu souhlasit dříve, pokud strany jejich odměňování neakceptují. Dále je uvedeno, že jejich propagace musí být profesionální, pravdivá a čestná. Obsahem druhé části je *Nezávislost a nestrannost*. Nezávislost je vyjádřena tak, že pokud nastanou okolnosti, které mohou mít vliv na nezávislost mediátora nebo zapříčinit střet zájmů, je mediátor povinen tuto skutečnost stranám sdělit. Kodex vymezuje kupříkladu okolnosti jako jsou osobní nebo obchodní vztahy, finanční nebo jiný zájem na výsledku mediace, nebo že mediátor jednal pro jednu (či více) stran z jiného titulu než z titulu mediátora. Kodex ponechává v tomto případě volnost v tom smyslu, že mediátor může v mediačním procesu pokračovat, pokud je schopen mediovat zcela nezávisle a neutrálně tak, aby byla zajištěna úplná nestrannost, a to za zcela výslovného souhlasu stran. Nestrannost musí být zřejmá a sloužit v průběhu procesu všem stranám stejně. Ve třetí části je upravena *Dohoda o mediaci, mediační proces a urovnání sporu*. Mediátor se v první řadě musí přesvědčit, že strany celému procesu, roli mediátora i roli stran rozumí. Také musí zajistit, aby strany řízení pochopily a daly výslovný souhlas o podmínkách, či zachování důvěrnosti. Na požádání stran lze smlouvu o mediaci vyhotovit písemně, přičemž například v českém právním řádu, a sice v § 2 zákona o mediaci se stanovuje, že smlouvou o provedení mediace se rozumí smlouva písemná. Mediátor musí vést řízení náležitým způsobem, a to s přihlédnutím k okolnostem případu, rovného postavení stran. Nezapomíná se ani na zásady právního státu, či rychlejšího urovnání sporu, než je třeba soudní řízení. Dále se třetí část týká spravedlnosti a ukončení procesu. Opět nechává benevolenci mediátorovi s ukončením mediačního procesu, například kdy po jeho posouzení se mu zdá urovnání sporu nevymahatelné či nezákonné, nebo že proces pravděpodobně k urovnání nepovede. Mediátor zároveň musí přijmout veškerá opatření, aby byla jakákoli dohoda dosažena všemi stranami s jejich vědomým a zároveň informovaným souhlasem, s tím, že rozumí všem podmínkám. Důležité je zmínit opět dobrovolnost, strany mohou kdykoli bez udání důvodu odstoupit. Na žádost stran

pak mediátor v rozsahu své pravomoci strany informuje o tom, jak mohou formalizovat svou dohodu a jaké jsou možnosti učinit ji vymahatelnou. V poslední části, čtvrté, se kodex zabývá *Důvěrností*. Pokud je mediátor ke kodexu vázán, je povinen zacházet důvěrně se všemi informacemi, které se v rámci mediačního procesu vyskytly, a to se všemi souvislostmi a okolnostmi. Výjimku tvoří případy, kdy to vyžadují právní předpisy nebo důvody veřejného pořádku. Žádné informace jako důvěrné, které strana poskytla, nesmí být bez souhlasu strany poskytnuty ostatním stranám (opět, pokud to nevyžadují právní předpisy).

Ačkoli je tento evropský kodex opět upraven do obecné roviny, i tady nalezneme velmi důležité zásady a pravidla, pro případ mediace v rodinných sporech.

2.5 Ostatní významné akty

Tuto podkapitolu jsem vyčlenila spíše jako doplnění, protože považuji za nezbytné ve stručnosti představit i tyto následující akty sekundárního práva EU, které se zasloužily o rozvoj a podporu mimosoudního řešení sporů (přesněji v kapitole 2.1 v rámci analýzy zelené knihy). Komise ve své přípravě odkazovala na *Nařízení Rady ES č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti* a o zrušení dosavadního nařízení (ES) č. 1347/2000 ze dne 29. května 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu rodičovské zodpovědnosti obou manželů k dětem,⁷⁸ známé taktéž jako Brusel II.

Dané nařízení Rady EU se týká například vypořádání společného jmění manželů, ale zejména rodičovské zodpovědnosti. V nařízení je kladen důraz především na nejlepší zájmy dítěte, v případě řízení ve věcech manželských. Dále se stanovuje, že dané nařízení by se mělo použít pouze na opatření k ochraně dítěte, tedy mělo by být použito v případech, kdy jsou rodiče ve sporu ve věci správy jmění dítěte.⁷⁹ Nutno ale zmínit, že opatření týkající se jmění dítěte, ale ne ochrany dítěte, upravuje *nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech*, taktéž jako Brusel I.

⁷⁸ Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000: Úř. věst. L 338, 23. 12. 2003, s. 1 [online]. 27. listopadu 2003 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2003R2201:20050301:CS:PDF>.

⁷⁹ Čl. 9 Nařízení Rady ES č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003, o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000.

Za velmi podstatný článek pokládám konkrétní ustanovení, které zní ve smyslu, že ústřední orgány by měly spolupracovat v obecných, ale i konkrétních věcech, včetně spolupráce za účelem podpory smírného řešení rodinných sporů ve věcech rodičovské zodpovědnosti.⁸⁰ Tím pádem EU pokládá za účel, aby národní řády propagovaly dohodu v rámci oblasti rodičovské zodpovědnosti, právě prostřednictvím mediace či jiných forem řešení sporů.

Mimo jiné, považuji za důležité zmínit i případy, které se týkají navrácení dítěte, neoprávněného odebrání či zadržení. Na tyto skutečnosti je odkazováno v ustanoveních právě na *Haagskou úmluvu ze dne 25. října 1980 o občanskoprávních aspektech mezinárodních únosů dětí*.⁸¹ Vyjma této úmluvy, v rámci Haagské konference o mezinárodním právu soukromém, EU disponuje i s *Haagskou úmluvou ze dne 19. října 1996 o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí*.⁸² Haagská úmluva z roku 1980 má příručku (Pokyny pro správnou praxi)⁸³, které podporuje osvědčené postupy v mediaci a dalších procesech s cílem dosáhnout dohodnutého řešení mezinárodních rodinných sporů týkající se dětí, které spadají do působnosti Haagské úmluvy z roku 1980. Právě článek 7 úmluvy z roku 1980 stanovuje, že ústřední orgány mají přijmout veškerá opatření k zajištění dobrovolného návratu dítěte nebo dosažení smírného řešení záležitostí. Příručka vymezuje terminologii, cíle a oblast působnosti, úvod a pak samotné pokyny, přičemž se zabývá právě použitím mediace v rámci Haagské úmluvy z roku 1980. To považuji za opravdu přínosné, protože hned v začátku úvodu Pokynů je zmíněno, že novější Haagské úmluvy výslovně podporují mediaci a jiných metod k dosažení dohodnutých řešení v oblasti mezinárodního rodinného práva. Jak uvádí Pokyny, diskuse ohledně používání mediace probíhají několik let. Dle mého názoru je honosné, že je podpora přímo oblasti rodinné mediace tak velkou tématou na úrovni EU. Stálý výbor sdělil, že pokračuje ve své práci ohledně studie provádění přeshraniční mediace v rodinných věcech, což

⁸⁰ Čl. 25 tamtéž.

⁸¹ Convention of 19 October 1996 on Jurisdiction, Applicable Law, Recognition, Enforcement and Cooperation in Respect of Parental Responsibility and Measures for the Protection of Children [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=70>.

⁸² Haagskou úmluvou ze dne 19. října 1996 o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí. [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://e-justice.europa.eu/386/CS/legislation?clang=cs>.

⁸³ Guide to Good Practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://e-justice.europa.eu/386/CS/legislation?clang=cs>.

sdělila v rámci závěrů z pátého zasedání zvláštní komise.⁸⁴ Co považuji za značné, v kapitole první části *struktura pokynů*, je uveden přehled o výhodách a rizicích používání mediace. Uvádí výhody zejména: v usnadnění komunikace mezi stranami v neformálním ovzduší, umožňuje stranám vypracovat vlastní strategii či čelit případným konfliktům do budoucna. Další výhody uvádí taktéž v řešení, která jsou založena na dohodě jako výhodné pro spory týkající se dětí, a v neposlední řadě také efektivnost nákladů. Co se týče možných rizik, v Pokynech se kupříkladu uvádí, že dohodnuté řešení nebude mít právní účinek, tím pádem v případě dalšího sporu nemusí zaručit práva stran. Důležitost se klade zejména právě na přeshraniční rodinné spory, kde je právní situace složitá, kvůli dvěma či více právních systémům. Zde je třeba dbát na náležitou informovanost o právu použitelném (dále uvedeno taktéž v Pokynech). Jedna z posledních věcí, kterou bych uvedla v rámci rizik je, že mediátor oproti soudci nemůže dítě vyslechnout. Tím pádem je třeba přijmout pojistky k ochraně práv a blaha dětí (dále v kapitolách Pokynů). Dalšími oblastmi, dle mého názoru velmi důležitými, jsou uvedeny různé kulturní, náboženské či jazykové problémy. Dbá se i na vzdálenost, vízové a imigrační záležitosti. Pro svou zvláštní povahu a náročnost mediačního řízení je třeba, aby proces vedli pouze zkušení rodinní mediátoři, pokud možno po absolvování odborné přípravy.⁸⁵ Pokyny vymezují i zásady mediace, jako první je samozřejmě uvedeno, že je mediace dobrovolná, odkazuje se na jurisdikci ve Francii a Německu, kde soudce může nařídít informační schůzku s mediátorem, ale ne jim vyloženě uložit povinnost. Dále se klade důraz i na ostatní zásady mediace, jako je neutralita, nezávislost a nestrannost mediátora, také důvěrnost a zmiňované uvážení zájmu a blaha dítěte. Co se týče mediační dohody, její podmínky musí být vypracovány tak, aby bylo možno dohodě přiznat právní účinek a učinit ji tak vykonatelnou v příslušných jurisdikcích jednotlivých států. A také, jsou zmíněné otázky příslušnosti a pravidla týkající se použitelného práva. Pokyny jsou dle mého názoru obsáhlé, velmi pečlivě zpracované a obsah je detailní.

Můžeme tedy vidět, že instituce Evropské unie podporují rodinnou mediaci v přeshraničních sporech v zásadě velkém měřítku. Především je myšleno v rámci ro-

⁸⁴ Special Commission on the Practical Operation of the 1980 Child Abduction Convention and the 1996 Child Protection Convention [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/specialised-sections/child-abduction>.

⁸⁵ Odkazuje na Doporučení Rady Evropy č. R (98) o rodinné mediaci (pozn. pod čarou č. 52), VIII. (Mezinárodní záležitosti). S ohledem na specifickou povahu mezinárodní mediace mají mít mezinárodní mediátoři povinnost absolvovat zvláštní odbornou přípravu.

dinných konfliktů na zájmy a ochranu dítěte, jako slabší strany, a to je samozřejmě, nejen z hlediska morálního, zcela v pořádku. Dle mého vjemu mi chybí větší propagace mediace. Zdá se mi, že na základě tolika dokumentů týkající se od samotné úpravy ADR až co do úpravy rodinné mediace, stále je celková nevědomost společnosti tohoto institutu vysoká, a její potenciál tak není zcela využit.

3. Implementace evropských dokumentů v rodinné mediaci na příkladu ČR

V této kapitole jsem se rozhodla uvést implementování evropských dokumentů na příkladu České republiky. Zaměřím se především na to, jakým způsobem Česká republika reagovala na vydání příslušné směrnice, nařízení či doporučení v rámci této metody alternativního řešení sporů. Proto je kapitola rozdělena na dvě hlavní podkapitoly. Zprvu, představuji rodinnou mediaci a její počátky u nás v republice, okrajově popisují zákon o mediaci, včetně jeho nedostatků, a nakonec samotný výkon rodinné mediace. Obsahem druhé podkapitoly je odraz evropských dokumentů v českém právním zakončení, čímž je myšleno promítnutí příslušných dokumentů do právního řádu České republiky.

3.1 Rodinná mediace v ČR

Samotná metoda mimosoudního řešení sporů se v České republice vyvíjela už od minulého století. Pojem samotné mediace přišel do naší republiky v 90. letech 20. století, a to ve spojení s neziskovou organizací *Partners for Democratic Changes*, jako vzdělávací centra pro mediátory (patřily sem projekty podporující např. Mediace do škol). I když se mediací řešily případy v oblasti spotřebitelských sporů, stále panovala nedůvěra v tento institut, protože neexistovala žádná právní úprava, která by stranám garantovala právní ochranu. Významným způsobem prosazení došlo vznikem organizace Asociace mediátorů České republiky nebo založení Sekce ADR při České advokátní komoře. Tyto organizace sdružovaly mediátory a poskytovaly mediační prostředí, přičemž začaly vyvíjet tlak na ukotvení do právního řádu.

Prvotní ustanovení do zákona dostala mediace prostřednictvím zákona o Probační a mediační službě v roce 2000.⁸⁶ Tím našla uplatnění v oblasti trestní justice, kdy k provádění probační a mediační činnosti právě ve věcech v trestním řízení⁸⁷ bylo potřeba výslovného souhlasu mezi obviněným a poškozeným.

Co se týče *rodinné mediace*, tato oblast se v mediaci považuje za tu nejrozšířenější a nejvíce využívanou.⁸⁸ První “ustanovení” přinesla novela zákona o rodině z roku 2008, přičemž pojem mediace sice nezahrnovala, ale byla možnost smírného řešení roz-

⁸⁶ Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, v.z.p.p.

⁸⁷ Srovnání s § 1 zákona č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, v.z.p.p.

⁸⁸ HOLÁ, Lenka, WESTPHALOVÁ, Lenka, KOVÁČOVÁ, Anna, SPÁČIL, Ondřej. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014, s. 112.

vodu - tedy dohodou. První zmínka pojmu mediace byla promítnuta v roce 2008 novelou občanského soudního řádu.⁸⁹ Sice definice či zásady, jak vést mediaci jsme se nedočkali, ale vznikly předpoklady pro využití mediace v rodinných sporech. Snahy o právní úpravu byly, ale mediace byla provozována soukromě a samostatně, vlastním jménem, na vlastní odpovědnost, a to na základě živnostenského oprávnění.⁹⁰

V návaznosti na vydání mediační směrnice v roce 2008 vydala Evropská komise tiskovou zprávu ze dne 20. srpna 2010⁹¹, přičemž dává zpětnou vazbu právě na její přijetí a její implementaci do národních řádů. Úvod tiskové zprávy zní: *“Evropská komise vyzývá k lepšímu využívání času a peněz prostřednictvím mediace přeshraničních právních sporů.”* Mimo jiné Komise připomněla, že daná opatření mohou být efektivní jen za předpokladu, pokud je členské státy zavedou na svých vnitrostátních úrovních. Jenomže, krom čtyř států, které pravidla zavedly (Estonsko, Francie, Itálie a Portugalsko), nebyla Komise u ostatních členských států spokojena se zavedením pravidel stanovených ve směrnici, a tak vydala další tiskovou zprávu dne 22. července 2011. V té upomíná tedy ostatní členské státy (i Českou republiku), aby oznámily, jaká opatření přijaly do svých právních předpisů a neprodleně o nich uvědomily Komisi.⁹²

Povinnost členských států implementovat do svých národních řádů úpravu mediace, zejména ve sporech občanských, obchodních, pracovních, správních a rodinných, mělo za důsledek přijetí zákona č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (dále jen “ZoM”). A to skoro po roce stanovené lhůty Evropskými institucemi, došlo tedy v České republice k přijetí zákona o mediaci dne 2. května 2012. K právní úpravě přispěl bezesporu hlavní faktor, a tím nejdůležitějším - několikrát zmíněná směrnice o mediaci.

Zákon je poněkud stručnější, jeho struktura ale byla stanovena záměrně, z důvodu své stálé neformálnosti. Proces se odvíjí od individuálních případů a domluvě mezi stranami a mediátorem. Pro ucelenost práce považuji za nezbytné představit tento zákon alespoň okrajově, přece jen z nějaké části ukotvil důvěrnost v právní ochranu stran v České republice.

⁸⁹ Ustanovení § 100 - §111 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v.z.p.p.

⁹⁰ Dle § 6 zákona č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon v. z.p.p.

⁹¹ Tisková zpráva Evropské komise ze dne 20. srpna 2010 [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/IP_10_1060.

⁹² Srovnání s čl. 12 směrnice o mediaci.

Zákon disponuje pouze s 39 paragrafy týkající se obecných zásad a principů. Předmětem úpravy je dle § 1 ZoM výkon a účinky prováděné zapsanými mediátory. Zákon v hlavě první definuje základní pojmy týkající se mediace, způsoby jeho zahájení a ukončení, či mediační dohodu. V hlavě druhé je obsahem organizace mediace, která kupříkladu uvádí, že dohled nad činností mediátora vykonává Ministerstvo spravedlnosti (to neplatí, pokud je mediátor zároveň advokátem).⁹³ V následujících ustanoveních se udává zápis mediátora, až po jeho zánik oprávnění, a taktéž mediační zkoušky. Domnívám se, že i když je zákon poněkud strohý, zakotvení rámce “profese” mediátora je pro důvěru v mediaci nezbytné. V další hlavě upravuje přestupky a následně, v hlavě čtvrté, vztah k právu Evropské unie, přičemž uvádí, že zapracovává příslušné předpisy Evropské unie a odkazuje na Směrnice.⁹⁴

V rámci této podkapitoly okrajově zmíním, že tento zákon má i určité nedostatky, které mohou mít negativní důsledky nejen v řízeních týkající se rodinných sporů. Prvním nedostatkem, který je provázen takřka celým zákonem je, že obecně dohled nad činností mediátora vykonává Ministerstvo spravedlnosti, ale to neplatí v případě, pokud je mediátor advokátem.⁹⁵ V takové situaci je totiž pod dohledem České advokátní komory. Zajímavé je, že pokud mediátor - advokát bude podléhat kárnému řízení, nevztahuje se na něj ustanovení o správních deliktech, které nalezneme v Hlavě III mediačního zákona. Mediátor odpovědný za každé své provinění, zákon ustanovuje dopuštění správního deliktu, kde je možné uložení pokuty až do výše 100 000,- Kč a je tak odpovědný za každé proviněné jednání.⁹⁶ Kdežto mediátor - advokát se dopustí kárného provinění, pokud dojde k závažnému nebo opětovnému porušení jeho povinnosti, a za tato jednání mu lze uložit napomenutí, veřejné napomenutí, pokutu a nebo dočasný zákaz poskytování služeb mediátora dle zákona o mediaci.⁹⁷ Co se dále týče mediátora - advokáta, v zákoně je ustanovení, které zmiňuje, že mediátor nesmí ohledně konfliktu, ve kterém vede nebo vedl mediaci, poskytovat právní služby podle jiného předpisu, i když je k jejich poskytování jinak oprávněn.⁹⁸ Část šestá zákona ustanovuje činnosti advokátní komory a můžeme tak spatřit paragrafy s číslem §49a, §49b, jenž byly do zákona

⁹³ Ustanovení § 13 zákona č. 212/2012 Sb., o mediaci.

⁹⁴ Ustanovení § 28 tamtéž.

⁹⁵ Ustanovení § 13 tamtéž.

⁹⁶ Ustanovení § 26 odst. 3, 4 tamtéž.

⁹⁷ Ustanovení §49b tamtéž.

⁹⁸ Ustanovení § 8 odst. 2 tamtéž.

vtěleny jako součást. Ustanovuje, že zkoušky mediátora - advokáta zajišťuje ČAK, kdežto mediátor vykonává zkoušky u ministerstva.⁹⁹ Z výše uvedeného vyplývá jistá dvojkolejnost a zákon o mediaci je tak považován spíše za výjimečný.¹⁰⁰ Domnívám se, že tato dvojkolejnost může zvláště v mediačních procesech týkající se rodinných sporů vyvolat ve stranách nedůvěru, protože tyto dvě instituce si navzájem nekooperují, každá je rozdílná. Vnímám to kupříkladu ve sporu, kde se může mediačního procesu účastnit dítě, mediace je vedena nestranně a také neformálně, což v pozici mediátor - právník tak působit nemusí. Dalším nedostatkem, který stojí za zmínku, je v souvislosti se směrnicí o mediaci. Ta ve svém článku vyzývá členské státy k podpoře všemi vhodnými prostředky zpřístupňování široké veřejnosti informace o tom, jak mediátory kontaktovat.¹⁰¹ I když to mělo vést k podpoře a zvýšení povědomí o mediaci, stále je to mezerou v zákoně, a to uběhlo více než deset let od jeho účinnosti. Momentálně má Česká republika necelých 300 aktivních zapsaných mediátorů, z toho jen 18 s nástavbou se zaměřením na rodinnou mediaci.¹⁰² Tady je patřičné, že povědomí o mediaci je opravdu tristní, nejen jako o profesi mediátora, ale celkové propagace mediace. Jak jsem již zmiňovala v kapitole 1.4 v rámci faktorů, které by mohly vývoj mediace ovlivnit, tady opět poukážu na to, že Česká republika se řadí na poslední místa co do propagace. Nedostatkem v návaznosti na zákon, může být také kupříkladu vzdělávání mediátorů. Mediátor má povinnost ze zákona se dále vzdělávat,¹⁰³ nicméně jeho kvality už nejsou nadále kontrolovány, protože neexistují žádné instituty, které by kontrolu nad neustálým vzděláváním prováděly.

Dle mé celkové analýzy zákona o mediaci vyvozují závěr, že jeho přijetí bylo bezesporu velmi kladné. Myslím si, že možnost mediace namísto klasického soudního řízení ušetřila stranám nejen čas, ale také finance, a také možné lepší fungování mezi sebou do budoucna. Co do úpravy ale musím říct, že zákon v některých oblastech absentuje a osobně mi chybí i širší úprava rodinné mediace, jakožto jedna z nejvíce vytíže-

⁹⁹ Ustanovení §49a tamtéž.

¹⁰⁰ MOKRÝ, Antonín, DOLEŽALOVÁ, Martina. Advokáti ve službách mediace. *Bulletin advokacie*, 2012, č. 6, s. 4-6.

¹⁰¹ Čl. 9 směrnice o mediaci.

¹⁰² Etický kodex zapsaných mediátorů [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/msp/vykladova-stanoviska-a-cinnost-pracovni-skupiny-k-mediaci1?clanek=eticky-kodex-zapsanych-mediatoru>.

¹⁰³ Ustanovení § 8 odst. 1, písmeno i) zákona č. 212/2012 Sb., o mediaci.

ných oblastí. Patříčná revize zákona v dvojkolejnosti především týkající se nesouladu institucí jako je ČAK a Ministerstvo spravedlnosti, by také zajisté nebylo na škodu.

Ráda bych se alespoň stručněji zaměřila i na výkon rodinné mediace v České republice. V ustanovení zákona o mediaci, a sice § 2 písm. b), definuje rodinnou mediaci následovně: “rodinnou mediací je mediace, která se zaměřuje na řešení konfliktů vyplývajících z rodinných vztahů.”¹⁰⁴

Rodinnou mediaci můžeme chápat i jako proces mezi osobami blízkými,¹⁰⁵ který je silně emoční. Proces se bezesporu staví na určitých zásadách a principech, ale základem není základ právní, jak bývá u klasického soudního řízení, ale spíše psychologický. Proto je nezbytné, aby mediátor byl připraven na specifický proces, zaměřil řízení především na zklidnění vztahu mezi stranami a pokusil se o navázání kontaktu, to vše s ohledem na emoce.¹⁰⁶ Také zmíním, že mediaci v rodinných záležitostech lze teoreticky členit na mediaci rodinnou a rozvodovou.¹⁰⁷ Rodinná mediace se může zabývat všemi oblastmi, které souvisí s rozpadem vztahu rodičů a dalšího fungování, tudíž zahrnuje širší okruh členů rodiny (například vztah prarodičů s vnuky).¹⁰⁸ Kdežto mediace rozvodová se využívá v rámci rozvodového řízení manželů, a je tedy chápána v užším slova smyslu.¹⁰⁹

Nyní představím možnosti, jak lze vykonávat mediaci obecně, a následně i výkon rodinné mediace. První možností (také jako jediná), která existovala před přijetím zákona o mediaci, bylo vykonávání mediace pouze prostřednictvím živnosti volné.¹¹⁰ Zákon o mediaci ustanovil “zapsaného mediátora” (věnuji se mu v práci níže), což nabralo takřka jiný směr. V současné době stále může fyzická osoba vykonávat na živnostenské oprávnění v rámci konzultačních služeb mediaci, což nemusí působit až tak důvěryhodně, protože neabsolvovala zkoušky u ministerstva, a tak nemusí být v oblasti až tak vzdělaná. Výhodou to může být pro osoby, které mají výcviky v mediaci, oblasti rozumí, ale bohužel nemají patřičné vzdělání, aby mohly zkoušky zapsaného mediátora

¹⁰⁴ § 2 písm. b) zákona č. 212/2012 Sb., o mediaci.

¹⁰⁵ § 22 zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník, v.z.p.p.

¹⁰⁶ KOVÁŘOVÁ, Daniela. Rodinná mediace. *Bulletin advokacie* [online]. 6. 8. 2013 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/rodinna-mediace>.

¹⁰⁷ HOLÁ, Lenka. *Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů*. 1 vydání. Praha: Grada, 2003, s. 173.

¹⁰⁸ HOLÁ, Lenka, WESTPHALOVÁ, Lenka, KOVÁČOVÁ, Anna, SPÁČIL, Ondřej. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014, s. 108.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ Ustanovení § 25 zákona č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon v.z.p.p.

absolvovat. Patříčným vzděláním se zde rozumí ukončené vysokoškolské magisterské studium,¹¹¹ které nemusí být nutně právníckého oboru, ale jakékoli zaměření kupříkladu psycholog, ekonom, lékař, aj.

Na to navazuje tedy zmíněná druhá možnost, a to stát se *zapsaným mediátorem* při úspěšném splnění zkoušek. Kladně v tomto případě vítám vydání *vyhlášky č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora* (dále jen “vyhláška”). Je koncipovaná do 16 ustanovení, přičemž obsahuje vše ohledně výkonu mediátora včetně jeho odměny. Stanovuje náležitosti zkoušky, způsobilost absolvování zkoušky a její hodnocení, dále je zmíněno, že je zkouška dělena na ústní a písemnou část, a také zmiňuje ustanovení o zkušební komisi a možné podjatosti jejích členů.

Co se týče *rodinné mediace*, Česká republika umožňuje mediátorům udělat si nad rámec speciální zkoušku z rodinné mediace, přičemž bude daný mediátor veden v seznamu se specializací na rodinnou mediaci. § 3 odst. 2 písm. d) ustanovuje, že v případě žádosti o vykonání pouze zkoušky z rodinné mediace, je třeba doložit ověřenou kopii osvědčení o vykonání zkoušky mediátora. Při zkoušce z rodinné mediace, která je pouze ústní, se prověřují zejména mediační schopnosti a dovednosti, které jsou potřebné pro konflikty týkající se rodinných záležitostí, včetně znalosti rodinného práva, úprava majetkových práv, ale také znalost z oblasti práv a psychologie dítěte či domácího násilí.¹¹² Může to být značná výhoda v tom případě, pokud se soud rozhodne nařídít první setkání s mediátorem v rodinném sporu. To umožňuje občanský soudní řád, který ustanovuje, zda-li je to účelné a vhodné, za posouzení soudce přerušit řízení (nejen ve věcech rodinných) a nařídít tak setkání se zapsaným mediátorem.¹¹³ Pravděpodobně zvolí zapsaného mediátora se speciální zkouškou v této oblasti, ale být to tak nemusí. Bohužel, jak jsem uváděla statistiky výše, takových specialistů na rodinnou mediaci, jenž vykonalo zkoušku, je pouhých 18 mediátorů, což je opravdu velmi málo na celou Českou republiku. Jediné případy, kde se v mediačním řízení v rámci rodinných záležitostí kladou specifika, jsou případy domácího násilí. Soud v případech domácího násilí mediační sezení nenařizuje, mediace bude probíhat jen v případě, že se strany dobrovolně rozhodnou. Za této situace musí mít mediátoři dobrou znalost problematiky domácího násilí, věnuje se danému případu komplexně, včetně napětí a nerovnováhy mezi partnery,

¹¹¹ Ustanovení § 3 odst. 2, písm. c) vyhlášky č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora, v.z.p.p.

¹¹² Ustanovení § 8 odst. 5, vyhláška č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora, v.z.p.p.

¹¹³ Ustanovení § 100 odst. 2 zákona č.99/1963 Sb., občanský soudní řád.

ale také dětmi.¹¹⁴ Pakliže je mediace úspěšná a strany našly vzájemnou dohodu, uzavře se písemná dohoda, tedy mediační dohoda, která upravuje práva a povinnosti účastníků. Zajímavým prvkem je, že za obsah dohody jsou odpovědné pouze strany. Mediátor je odpovědný za proces, ale výslednou dohodu schvaluje soud, která nemá exekuční titul - tzn. že rodiče nejsou oprávněni podat odvolání do výroku.¹¹⁵

3.2 Odras evropských dokumentů v právním zakotvení rodinné mediace v ČR

V rámci této kapitoly jsem použila v názvu odraz, který za mne nejlépe reflektuje evropské dokumenty v právním zakotvení rodinné mediace v České republice. Jak je již z práce patrné, právní rámec pro úpravu je minimální, co se týče mediace v rodinných sporech.

První evropský dokument pro využití mediace k řešení rodinných konfliktů vzešel z třetí Evropské konference o rodinném právu (Rodinné právo v budoucnosti) konané roku 1995 ve španělském Cádizu. Závěry konference přijaly požadavky na přípravu mezinárodního dokumentu, které se týkaly právě mediace či jiných postupů při řešení rodinných sporů.¹¹⁶ Výbor expertů na rodinné právo zhotovil Doporučení Rady Evropy o mediaci v rodině, které bylo následně schváleno Výborem ministrů dne 21. ledna 1998 jako *Doporučení Rady Evropy (98)/1, k mediaci ve věcech rodinných* (dále “doporučení”). Domnívám se, že toto doporučení bylo velmi podstatným krokem, i přestože ponechává na státech vůli autonomie. Jak jsem již zmiňovala v kapitole 2.1 týkající se zelené knihy, v současné době je dané doporučení součástí *Souboru vybraných dokumentů Rady Evropy v oblasti ochrany práv dětí*, který v roce 2011 zveřejnilo na svých stránkách Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky.¹¹⁷ Česká republika jej přijala do souboru vybraných dokumentů (spolu s dalšími) právě v oblasti ochrany práv dětí. Velmi kladně hodnotím i celkový ohled především na ochranu a zájmy dítěte, protože v situaci, kdy mezi rodiči nastanou spory, tak dítě je tou nejslabší stranou, a přesto v zásadě trpí újmou.

¹¹⁴ HOLÁ, Lenka, a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2013, s.111.

¹¹⁵ Ustanovení § 476 zákona č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních.

¹¹⁶ HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing, 2011, s.105.

¹¹⁷ Soubor vybraných dokumentů Rady Evropy v oblasti ochrany práv dětí: Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 2011 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/954480/smernice.pdf/fcbe0d0f-24dd-9643-4c4e-6df8833a1801>, s. 16.

V podkapitole 2.3 jsem rozebrala Evropský kodex chování pro zprostředkovatele, který byl přijat na konferenci v Bruselu, jakožto zcela dobrovolný nástroj. V České republice existuje v rámci organizací, které spojují mediátory hned několik. Jak jsem již rozebírala v práci výše, Asociace mediátorů signál z Bruselu přijala kladně a vypracovala svůj vlastní kodex. *Etický kodex Asociace mediátorů ČR* je velmi krátký, skládá se pouze ze šesti hlavních částí, které jsou následně strukturované do podbodů.¹¹⁸ Dalším příkladem kodexu je *etický kodex Komory mediátorů a facilitátorů České republiky*, jenž všichni členové této Komory se zavázali kodex dodržovat.¹¹⁹ Roku 2014 přijala Evropský kodex z Bruselu i Česká advokátní komora, přičemž vyhotovila *Etický kodex pro zapsané mediátory - advokáty*.¹²⁰ Co se týče mediátorů pod dohledem Ministerstva spravedlnosti, tady byl *Etický kodex zapsaných mediátorů* schválen až v roce 2021, jako podpůrná metodika k požadavkům na profesionální výkon této profese.¹²¹ Jelikož Ministerstvo spravedlnosti, které je především dozorujícím orgánem mediace, vypracovalo kodex až téměř 17 let od Bruselské konference, i zde lze zpozorovat poněkud pomalejší vývoj.

Zde odkazuji na Přílohu této práce, kde uvádím statistiky z okresních i krajských soudů. Příslušné údaje vykazují počet případů, zvláště v civilní a zvláště v opatrovnické agendě, kdy bylo nařízeno první setkání s mediátorem, přičemž byl uzavřen smír.¹²²

Musím konstatovat, že jsou v českém právním řádu, co se týče úpravy mediace opravdu mezery. Nejen, že se úprava nikterak nehýbe kupředu, ale povědomí o této možnosti vyřešit spor mimosoudně je nízké. V návaznosti na to musím zmínit i úspěšnost zkoušek na zapsaného mediátora, jenž se pohybuje pod 40 %. To také odpovídá počtu zapsaných mediátorů v seznamu.¹²³

¹¹⁸ Etický kodex Asociace mediátorů ČR. Asociace mediátorů České republiky [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.amcr.cz/dokumenty/kodex.pdf>.

¹¹⁹ Komora mediátorů a facilitátorů ČR [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.kmfcr.cz/etickykodex.html>.

¹²⁰ Etický kodex advokáta mediátora - stanovisko sekce ADR ČAK [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=12910>.

¹²¹ Etický kodex zapsaných mediátorů [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/msp/vykladova-stanoviska-a-cinnost-pracovni-skupiny-k-mediaci1?clanek=eticky-kodex-zapsanych-mediatoru>.

¹²² Viz. Příloha této práce.

¹²³ Seznam mediátorů [online]. mediatori.justice.cz, [cit. 26. února. 2017]. Dostupné na <http://mediatori.justice.cz/MediatorPublic/Public/FR003_ZverejneniVybranychUdaju.aspx>.

4. Postoj EU k rodinné mediaci

Následující, závěrečná kapitola této práce, popisuje celkový vývoj rodinné mediace v Evropské unii. Zde využívám metodu historickou, přičemž vycházím primárně z kapitoly druhé, kde podrobně rozebírám evropské dokumenty. Tudíž se v této kapitole nezabývám obsahem, nýbrž postupným vývojem. Historie nezná “co by bylo, kdyby...”, proto se zaměřuji na souvislosti, které provázely vývoj mediace v rodinných záležitostech. Na závěr shrnuji současný postoj Evropské unie a můj osobní pohled v celé této problematice.

4.1 Vývoj rodinné mediace v EU

Jak se vůbec alternativní řešení sporů, včetně samotné mediace, historicky vyvíjelo, jsem představila v první kapitole mé práce. Tuto podkapitolu věnuji postupnému rozvoji rodinné mediace v rámci Evropské unie, v návaznosti na předchozí kapitoly týkající se evropských dokumentů, přičemž čerpám právě z jejich obsahu.

V šedesátých letech, kdy se Spojené státy americké potýkaly s masovou migrací kvůli tehdejšímu revolučnímu hnutí, došlo k výraznému zvýšení konfliktů a soudní systém byl přehlcen. V tomto období (60. léta minulého století) se začala rozvíjet mediace jako alternativa k soudnímu řízení a začaly vznikat mediační centra, kodexy a pravidla pro proces. Během osmdesátých let se mediace v USA začala výrazně využívat v rodinných sporech a později pak i v jiných oblastech.

Do Evropy se mediace rozšiřuje začátkem devadesátých let, a to prvotně ve Velké Británii, kterou považujeme za kolébku této metody na evropském kontinentu. Důvodem je, že ve Velké Británii je soudní systém založen na právu precedentním a zvykovém tzv. *common law*, kdy je soudní řízení především nákladné a výsledek není jednoduché předpovědět. Svým prvním zakotvením mediace v roce 1999 se stala Velká Británie prvním státem, který využíval ucelenost mediačních procesů. Bohužel, kvůli nepříliš vzdělaným právníkům v této oblasti neměla moc důvěru. To se ale změnilo přijetím novely, kdy byla soudcům uložena povinnost aktivně mediaci podporovat a uložit stranám náhradu nákladů soudního řízení, pokud bez udání důvodu odmítnou účast na mediačním řízení.¹²⁴ (Precedentem byl případ *Dunnet v. Railtrack*, kdy úspěšná stra-

¹²⁴ POTOČKOVÁ, Dana. *Nejlepší je domluvit se aneb Průvodce mediačním procesem*. Praha: Alfom, 2013, s. 20.

na odmítla zvážit arbitráž či mediaci a nebyly mu tak přiznány náklady soudního řízení.¹²⁵) V té době ale na evropském kontinentu neexistoval žádný právní rámec, který by vůbec alternativní řešení sporů (a to obecně, nejen v rodinné mediaci) jakkoli ukotvoval.

V návaznosti na Velkou Británii, roku 1973 vznikla Mezinárodní společnost pro rodinné právo v Birminghamu, která pořádala světové konference každé tři roky.¹²⁶ Právě roku 1982 se uskutečnila první odborná konference s názvem Řešení rodinných konfliktů, čímž přispělo k vyústění diskusí právě na evropské úrovni. Velmi podstatný zlom tak nastal v roce 1995 ve městě Cádiz (Španělsko), kde se konala třetí Evropská konference o rodinném právu. V závěru byl přijat požadavek na přípravu mezinárodního dokumentu týkající se právě rodinných rozepří. Roku 1998 vypracovala a vydala Rada Evropy doporučení o rodinné mediaci,¹²⁷ přičemž měly členské státy Evropské unie využívat mediaci a podporovat ji při řešení rodinných sporů. A také ji nadále rozvíjet a poskytnout stranám informaci o možnosti využití této metody.¹²⁸

Téhož roku byla první iniciativa směřující k právní úpravě na úrovni EU ve formě dokumentu Vídeňského akčního plánu, který zahrnoval vytvoření modelů pro soudní řešení sporů v rodinných konfliktech, a tím pádem s tím byla spojena možnost mediace v rodinných sporech. Zároveň sloužil jako přípravný dokument pro nadcházející summit ve Finsku. Konal se rok poté (1999) v Tampere, jehož výsledkem je druhý důležitý dokument nesoucí název Závěry summitu v Tampere. Ten ve svém článku 30 vyzývá členské státy, aby zavedly alternativní mimosoudní procesy.

Velmi důležité je období kolem roku 2000, kdy na základě čl. 61 písm. c), čl. 65 a čl. 67 Smlouvy o založení Evropského společenství, byl přijat celý rámec právních předpisů (z velké části nařízení). Týkal se úpravy spolupráce soudů členských států v civilních řízeních, také pravidel určení příslušnosti soudů, uznání a výkon soudních rozhodnutí. Stěžejní pro spory rodinných záležitostí je nařízení Rady (ES) č.

¹²⁵ Dunnett v Railtrack plc: CA 22 Feb 2002.

¹²⁶ KOŽNAROVÁ, Barbora. *Rodinná mediace jako způsob řešení konfliktů v rodině* [online]. Hradec Králové, 2020 [cit. 2023-03-04]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/gaf26f/STAG93686.pdf>. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové.

¹²⁷ Doporučení Rady Evropy Rec (98)1E/ 21. leden 1998, k mediaci ve věcech rodinných, přijaté Výborem ministrů 21. 1. 1998.

¹²⁸ Viz kapitola 2.2 této práce.

1347/2000¹²⁹ (Brusel II), přičemž dané nařízení bylo zrušeno a nahrazeno nařízením Rady (ES) č. 2201/2003¹³⁰ (označováno jako Brusel II bis). V preambuli odstavce 25 tohoto nařízení je opět dbáno na to, aby ústřední orgány spolupracovaly v obecných i konkrétních věcech, a to včetně spolupráce za účelem podpory smírného řešení rodinných sporů ve věcech rodičovské zodpovědnosti.

Následným důležitým milníkem je rok 2002, kdy Komise vypracovala Zelenou knihu o alternativních metodách řešení sporů v občanskoprávních a obchodních věcech,¹³¹ v jejímž obsahu odkazuje na výše zmíněné evropské dokumenty, které sloužily jako podklad pro její vypracování. Z 21 právních otázek položené široké veřejnosti v zelené knize se výhradně rodinného práva týkala otázka 2 a 4.¹³² Otázka druhá zněla ve smyslu, zda má být rodinné právo řešeno jako oddělená oblast - většina respondentů souhlasila, což se dá vyložit tak, že i odborná veřejnost chápe rodinné právo jako specifickou oblast. Čtvrtá otázka směřovala na rozvoj postupů rodinného práva v oblasti ADR - tam za mne výsledek nebyl pozitivní, většina odpověděla, že současná úprava je dostačující.

Tento dokument vyústil v diskuzi členských států, přičemž důsledkem těchto diskuzí o podpoře mediace bylo přijetí Směrnice EP a Rady o některých aspektech mediace v občanských a obchodních sporech.¹³³ Směrnice zavázala členské státy institucionálně zavést právní předpisy a podpořit tak mediaci. Jak jsem uváděla na příkladu České republiky, v zákoně o mediaci je přímo uvedeno, že rodinnou mediaci vymezuje jako speciální formu.¹³⁴

Dále co vnímám jako velmi podstatný krok pro podpoření rozvoje rodinné mediace, a to nejen v členských státech, ale mezinárodně, je přijetí *Charty pro mezinárodní rodinné spory řešené mediací*,¹³⁵ jejíž proces započal roku 2015. Nebyly to tedy jen

¹²⁹ Nařízení Rady (ES) č. 1347/2000 ze dne 29. května 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti obou manželů k dětem.

¹³⁰ Nařízením Rady (ES) č. 2201/2003 ze dne 27. listopadu 2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu ve věcech manželských a věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000.

¹³¹ Viz. kapitola 2.2 této práce.

¹³² Tamtéž.

¹³³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES: o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech ze dne 21. května 2008.

¹³⁴ Ustanovení § 2 písm. b zákona č. 212/2012 Sb., o mediaci.

¹³⁵ Charter for International Family Mediation Processes A Collaborative Process [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: https://www.ifm-mfi.org/sites/default/files/CHARTER/ENGLISH/IFM%20-Charter_ENG.pdf.

členské státy EU, ale na procesu se podílelo celkem 55 mediátorů zastupující všechny kontinenty, kteří jsou relevantní pro mezinárodní rodinnou regulaci.¹³⁶

Je platná pro všechny státy po celém světě, aby sloužila a odrážela širokou škálu mezinárodních praktik rodinné mediace. Jejím účelem není přepsat nebo nahradit jakékoli vnitrostátní normy či různé etické kodexy, ale hlavním cílem je zlepšení těchto norm a kodexů speciálně pro mezinárodní rodinnou mediaci napříč státy. Charta pro mezinárodní rodinné mediační procesy obsahuje 10 základních zásad, jimiž jsou (několikrát zmíněny) následující: *dobrovolná účast, vhodnost mediace, rozhodování učiněné účastníky, přístup k nezávislé právní radě každé ze stran, důvěrnost, nezávislost, nestrannost, zohlednění zájmů práv a dětí, kvalifikace mezinárodních rodinných mediátorů* a v neposlední řadě *kulturní povědomí a citlivost mediátorů*. Opět uvedu na příkladu České republiky, kde ústředním orgánem je Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí¹³⁷ se sídlem v Brně, jako správní úřad s celostátní působností pro zajištění výkonu sociálně-právní ochrany ve vztahu k cizině. Výroční zpráva o činnosti Úřadu z roku 2020 uvádí, že zájemci o mediaci jsou odkazováni na bezplatné služby Mediačního centra Brno. Dané centrum klientům nabízí mediační sezení online, vedenou dvojicí žena a muž, a to i dle potřeby v cizích jazycích.¹³⁸

4.2 Shrnutí - současný postoj EU k rodinné mediaci

Na závěr mé práce shrnuji a zhodnocuji současný postoj Evropské unie. Zprvu musím upozornit, že postoj se dá terminologicky vykládat odlišně, proto jej pro mou práci vymezuju jako “stav” či “situaci” v Evropské unii konkrétně k rodinné mediaci.

V začátku této podkapitoly bych ráda stručně představila zajímavou analýzu v rámci Rady Evropy. Do této studie bylo tak zapojeno (tehdy ještě včetně Velké Británie) 47 států Rady Evropy, včetně tedy členských států EU. Uvádím to z důvodu, že studie vykazuje poměrně zajímavé výsledky. Roku 2002 byla ustanovena z iniciativy evropských ministrů spravedlnosti Evropská komise pro efektivitu soudnictví skupina *CE-PEJ*,¹³⁹ pro zlepšení kvality a efektivitu evropského soudnictví. Skupina v návaznosti na

¹³⁶ International Family Mediation [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.ifm-mfi.org/charter>.

¹³⁷ Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.um-pod.cz/hlavni-cile-projektu>.

¹³⁸ Zpráva o činnosti Úřadu za rok 2020: Úřad pro mezinárodní ochranu dětí [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: https://swarb.co.uk/dunnett-v-railtrack-plc-ca-22-feb-2002/?utm_content=cmp=true, str. 2.

¹³⁹ Council of Europe European Commission for the efficiency of justice.

vydané *Doporučení Rady Evropy o rodinné mediaci* provedla studii,¹⁴⁰ o dopadu v trestních věcech, alternativ k soudním sporům mezi správními orgány a soukromými stranami, a také mediace v občanskoprávních věcech.¹⁴¹ Vypracovala mimo jiné své *Směrnice CEPEJ*¹⁴² pro lepší provádění stávajícího doporučení týkající se rodinné mediace a mediace v občanských věcech.¹⁴³ Analýza výsledků probíhala v letech 2017 - 2019. Výsledná zpráva¹⁴⁴ z roku 2018 vykazuje, že více než polovina respondentů zjistila, že pro jejich stát měly vydané směrnice skupinou CEPEJ důležitý až velmi významný dopad - například Makedonie, Ukrajina nebo Slovinsko. Na příkladu České republiky, ta se řadí do středního dopadu, spolu s dalšími 12 státy. Více než 30 % uvádí, že doporučení a pokyny k rodinné mediaci měly malý nebo žádný dopad, tam se řadí například Francie, Německo, či Švédsko a další státy. Ty samé státy ale také uvedly, že mnohem větší dopad mělo přijetí samotné směrnice o mediaci z roku 2008.¹⁴⁵ V závěru státy obecně uvedly, že je nezbytné poskytovat více vzdělávání v rodinné mediaci a do budoucna ji podpořit třeba databází rodinných procesů.

Evropská Komise má s CEPEJ uzavřenou smlouvu, přičemž skupina poskytuje kvantitativní údaje, pro srovnávací přehled¹⁴⁶ o přístupu k metodám alternativního řešení sporů pro efektivitu soudnictví.¹⁴⁷ Považuji za kladné mít takové údaje, ovšem je otázkou, jak s nimi evropské instituce nakládají. V návaznosti na zpětnou vazbu v rámci studie CEPEJ je absence dat problémem, a žádná databáze neexistuje.

Pozitivní současný postoj Evropské unie je takový, že se instituce snaží stále rodinnou mediaci rozvíjet a podporovat. Mohu hodnotit příznivě například zmíněná mediační centra¹⁴⁸ nebo semináře, které jsou v rámci projektu EU poskytovány za účelem

¹⁴⁰ Studie z roku 2006 - 2007.

¹⁴¹ Council of Europe European Commission for the efficiency of justice [online]. [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-work/mediation>.

¹⁴² Směrnice jsou dohromady 3, pro účely mé práce se zabývám pouze pro rodinou mediaci.

¹⁴³ Guidelines for a better implementation of the existing recommendation concerning family mediation and mediation in civil matters: CEPEJ(2007)14E / 7 December 2007 [online]. [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16807475b6>.

¹⁴⁴ Report on the impact of CEPEJ Guidelines on civil, family, penal and administration mediation [online]. [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/report-on-the-impact-of-cepej-guidelines-on-civil-family-penal-nd-admi/16808c400e>.

¹⁴⁵ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES: o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. 21.května 2008.

¹⁴⁶ Viz kapitola 1.4 této práce.

¹⁴⁷ Srovnávací přehled EU o soudnictví za rok 2020 [online]. 10. 7. 2020 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0306&from=EN>.

¹⁴⁸ Viz kapitola 1.4 této práce.

šíření znalostí a podpory občanské, obchodní a rodinné mediace.¹⁴⁹ Dále, prostřednictvím programu *Justice* odkazuje na případné řešení v záležitostech rodinného práva na mediaci, přičemž uvádí, že stranám sporu může mediátor nebo právník pomoci uzavřít dohodu mimo soud.¹⁵⁰ Za mne si je obecně mediace jako metoda hodna toho, aby o ní společnost jako o možnosti věděla, a to nejen v rodinných případech.

V závěru chci poukázat na to, že EU nedisponuje s žádnými normami, které by obecné zásady pro rodinné právo hlouběji upravovaly. Je totiž zapotřebí zohlednit je pro svou povahu, jako jsou například odlišné kultury členských států nebo odlišná historie. To je velmi náročné a najít tak nějaké východisko obtížné. Tím pádem stále stojí na obecných zásadách a principech, a to z velké části i pro svou neformálnost. Přesto se domnívám, že by si rodinné spory v EU řešené mediací zasloužily širší právní rámec.

¹⁴⁹ Mediation in the EU: Language, Law and Practice: Series of interactive language training events [online]. [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://era-comm.eu/mediation-project/>.

¹⁵⁰ European Justice: Family matters & inheritance [online]. [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/302/EN/parental_responsibility__child_custody_and_contact_rights?clang=en.

Diskuse a závěr

Již v úvodu jsem si položila 3 výzkumné otázky, jejichž cílem bylo v souladu s obsahem práce na ně odpovědět v závěru v rámci diskuse. Otázky a mé odpovědi na ně jsou následující:

1. *Jakými nástroji je v současnosti v Evropské unii rodinná mediace regulována?*

Odpovědi naleznou v kapitole druhé, kde za nástroje, které regulují rodinnou mediaci, jsou patřičné evropské dokumenty. Pakliže se zaměřím na slovíčko *v současnosti*, je to poměrně jednoduché. Tím nejdůležitějším nástrojem je již několikrát zmíněná Směrnice Evropského Parlamentu a Rady o některých aspektech mediace v občanských a obchodních sporech. Zasloužila se především o institucionalizaci, které reguluje právní zakotvení mediace obecně v právních řádech členských států. Dalším nástrojem pro konkrétní oblast rodinné mediace je Doporučení Rady Evropy o rodinné mediaci. Jako doporučení je pro členské státy nezávazné, ovšem právě takové doporučení by státy Evropské unie měly alespoň zvážit. Výbor ministrů uvádí, že si je vědom vzrůstajícího počtu rodinných sporů a v návaznosti na to upozorňuje především na nepříznivé důsledky, a také, na vyšší náklady řešení patřičných rodinných konfliktů. Právě proto doporučuje Výbor ministrů vládám členským státům zavést či podporovat rodinnou mediaci. Její regulaci si vykládám i tak, že patřičné Haagské úmluvy ustanovují, že ústřední orgány by měly spolupracovat v rámci podpory smírného řešení rodinných sporů ve věcech rodičovské zodpovědnosti, právě prostřednictvím mediace. Čímž poukazují zejména na to, že tyto nástroje využívají instituce EU nejen v rámci samotné Evropské unie, ale také v přeshraničních sporech.

2. *Jak regulace rodinné mediace v Evropské unii ovlivňuje rodinnou mediaci v ČR?*

Odpověď na tuto uvedenou otázku je v souladu s třetí kapitolou mé práce, kdy je obsahem implementace evropských dokumentů v rodinné mediaci na příkladu České republiky. Dle mého názoru ji ovlivňuje ve velkém měřítku, přičemž největší zásah do českého právního řádu se dostalo roku 2012, kdy vešel v platnost zákon o mediaci. Přijetí zákona bylo na základě vydání opět zmíněné Směrnice EP a Rady o některých aspektech mediace v občanských a obchodních sporech, kdy členské státy měly povinnost

implementovat do svých národních řádů úpravu mediace, včetně sporů rodinných. Uvedu na příkladu - zákon přímo v ustanovení § 2 písm. b) definuje rodinnou mediaci a v ustanovení § 3 odst. 2 písm. d) zákona o mediaci lze najít obsah výkonu zkoušky z rodinné mediace (kterou český právní řád umožňuje nad rámec vykonání zkoušky mediátora). Dále také nutno zmínit, že Doporučení Rady Evropy o rodinné mediaci se v roce 2011 stalo součástí souboru vybraných dokumentů (spolu s dalšími) Rady Evropy v oblasti ochrany práv dětí, a je zveřejněno na stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky. Její regulace se také promítla do klasického soudního řízení, (členské státy v návaznosti na směrnici mediaci podporovat) kdy v § 100 odst. 2 občanského soudního řádu je ustanoveno, že zda-li je to účelné a vhodné, může předseda senátu stranám nařídit první setkání se zapsaným mediátorem. Tato možnost není téměř v České republice využívána, jak uvádím ve statistikách v příloze této práce. Přesto si dovoluji vyvodit závěr, že díky přijetí směrnice, následného přijetí zákona do českého právního řádu, alespoň malou částí přispělo k podpoře mediace v rodinných sporech.

3. Jaký je postoj EU k rodinné mediaci?

Na základě výše zmíněného musím konstatovat, že Evropská unie se bezpochyby zasloužila o rozvoj mediace v rodinných záležitostech při zanechání velké stopy v historii. Už dávno si uvědomila důležitost v podpoře rodinné mediace, příslušné kroky, které tak učinila jsem několikrát popisovala výše. V současné době se stále instituce evropské unie angažují co do rozvoje a podpory rodinné mediace, ať už prostřednictvím mediálních center či různých seminářů. Kladou tak především důraz na vzdělávání mediátorů v rodinných sporech, protože tato oblast je opravdu náročná, silně emoční, a je tak zapotřebí disponovat s vysokými kvalitami jako mediátor. Taktéž jsem zmiňovala, že na základě náročnosti řešení sporů v rodinném právu, stojí vše na obecných zásadách, které byly uvedeny v přijaté směrnici více než před patnácti lety a hlouběji nijak upraveny nejsou. Přesto je pozitivní, že její vývoj, i když pomalu, stále roste.

V závěru považuji tedy za nutné ještě jednou uvést, že v mé diplomové práci jsem si kladla za cíl zanalyzovat evropské dokumenty ke vztahu k rodinné mediaci a zjistit tak postoj Evropské unie k této oblasti. Důvod, proč jsem zvolila patřičné téma, jsem nastínila v úvodu práce. Rodinné právo je mi sympatické, stejně tak jako mediace,

a v souvislosti s postojem EU k této problematice mi dané téma dohromady velmi harmonizovalo.

V první části mé diplomové práce jsem se okrajově věnovala vymezením pojmu alternativního řešení sporů, jehož přesná definice neexistuje. Jsou to metody, které jsou brány více jako přátelštější oproti soudnímu řízení, a také jejich zásadní podstatou je dobrovolnost. Historie ADR metod je bohatá, proto jsem ji pojala poněkud stručněji. I přesto se ale v samém začátku dostáváme do let před naším letopočtem, kdy formy vyjednávání započaly už například u obchodníků. Vývoj celkově ADR metod trval celá staletí, samotnou institucionalizaci dostala mediace až v 60. letech 20. století v USA, které také považujeme za kolébkou této metody. Do samotné Evropy se metody alternativního řešení sporů začaly objevovat až v polovině 80. let minulého století. Opravdu krátce jsem vymeziła samotnou mediaci jako jednu z metod, a jelikož vývoj této metody neroste až tak rapidně rychle, zaměřila jsem se na možné faktory, které tento vývoj mohou ovlivňovat. Uvádím jako faktor například zásadní princip dobrovolnosti, dále absenci dat, přičemž členské státy (až na výjimky) neevidují statistiky mediací, a nakonec na to navazující nedůvěrnost v tuto metodu.

Stěžejní pro mou práci byla kapitola druhá, kde jsem analyzovala patřičné evropské dokumenty ve vztahu k rodinné mediaci, s cílem zjistit, do jaké míry evropské instituce tuto oblast regulují. Stěžejní dokumenty jsou rozděleny do patřičných podkapitol, přičemž pro každý zmíněný dokument má zásadní podíl na vývoji a rozvoje rodinné mediace. Prvním “průkopníkem” je Zelená kniha o alternativních metodách řešení sporů, jenž je dokumentem, který připravila Komise na požádání Rady. Na základě historie celkově ADR a souvisejících dokumentů, které Komise uvedla do příloh, položila široké odborné veřejnosti 21 právních otázek. Účelem bylo zahájení konzultace v rozvoji alternativního řešení sporů, přičemž Komise zváží vyjádřené názory v následných krocích. Druhým zanalyzovaným dokumentem velmi důležitým pro základ rodinné mediace je Doporučení Rady Evropy o rodinné mediaci, jakožto právně nezávazný dokument. Přesto ale Výbor ministrů poukazuje na uvědomění si zvláštní povahy rodinných sporů a výslovně členským státům doporučuje podporu a rozvoj mediace v rodinných záležitostech. Zde se musím vrátit zpět k zelené knize, protože jejím výsledkem bylo přijetí Směrnice EP a Rady o některých aspektech mediace v občanských a obchodních sporech, jakožto jeden z nejpodstatnějších kroků. Je totiž, narozdíl od doporučení výše

zmíněného, závazná, proto je musí každý členský stát implementovat do svého národního právního řádu za prostředků a pravidel, které uzná za vhodné. Dalším významným dokumentem přijatým v důsledku zelené knihy je Evropský kodex chování pro mediátory. Je to dobrovolný nástroj, který stanovuje řadu zásad a mediátoři se jím mohou na vlastní zodpovědnost zavázat. Závěrečným obsahem druhé kapitoly jsou ostatní významné akty, které se zasloužily o rozvoj či podporu mediace, a jsou jimi nařízení Rady (známé jako Brusel I, Brusel II) či Haagské úmluvy.

Ve třetí kapitole jsem se rozhodla implementování evropských dokumentů uvést na příkladu České republiky, jakožto státu, kterého jsem občanem. V začátku jsem ve stručnosti vymezila problematiku rodinné mediace v České republice. Její vývoj, přijetí zákona, kde jsem okrajově zmínila i jeho nedostatky týkající se třeba dvojkolejnosti, kterou považuji za problematickou. Dále se pak věnuji výkonu rodinné mediace, jenž zákon ustanovuje vykonat speciální zkoušku jako mediátor se zaměřením na mediaci rodinnou. Na svém konci této kapitoly je nastíněn odraz evropských dokumentů v právním zakončení rodinné mediace v České republice. Sice, právní rámec úpravy není nikterak bohatý, ale minimální rozvoj, uvedu na příkladu - vypracování vlastního etického kodexu Asociace mediátorů ČR, zde bezesporu najdeme.

Poslední kapitola mé diplomové práce pojednává o celkovém postoji Evropské unie k rodinné mediaci. V úvodu kapitoly jsem nastínila ucelený vývoj samotné rodinné mediace. Hierarchicky je seřazeno a ve stručnosti popsáno, jak se instituce na jejím rozvoji podílely až víceméně do dnešní doby. Současnému postoji věnuji následující (a zároveň poslední) podkapitolu mé práce, kde jsem představila zajímavou studii Rady Evropy v návaznosti na vydané doporučení o rodinné mediaci. Ukazuje statistiky napříč Evropou, na které navazuje opakovaně zmíněná absence dat týkající se mediace (nejen v rodinných sporech).

V samotném závěru vnímám rodinnou mediaci jako problematickou oblast, která je regulována jen minimálně. V celé práci jsem narážela na neinformovanost této alternativy mimosoudního řešení sporů, přičemž obecně slovo *mediace* značná část společnosti vůbec nezná, což považuji za škodu. Instituce Evropské unie sice stále rodinnou mediaci podporují, přesto její smysl není toliko vnímán. Osobně si myslím ale, že díky velkému potenciálu této metody mimosoudního řešení sporů se dá do budoucna její využívání ve větší míře očekávat, a to nejen v rodinných sporech.

Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje

DOLEŽALOVÁ, Martina, HÁJKOVÁ, Šárka, POTOČKOVÁ, Dana, ŠTANDERA, Jan. *Komentář k zákonu o mediaci*. 1. vydání. Nakladatelství C. H. Beck - CZ, 2013, 368 s.

GRYGAR, Jiří. *Zákon o mediaci a související předpisy: s komentářem a vzory podle stavu k 1. 1. 2014 v návaznosti na nový občanský zákoník a novou úpravu procesních předpisů*. 1. vydání. Praha: Leges, 2014, 232 s.

HOLÁ, Lenka, a kol. *Mediace a možnosti využití v praxi*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2013, 512 s.

HOLÁ, Lenka. *Mediace v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2011, 272 s.

HOLÁ, Lenka. *Mediace: způsob řešení mezilidských konfliktů*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing, 2003, 192 s.

HOLÁ, Lenka, VEČEŘA, Miloš, URBANOVÁ, Martina, FIEDOR David, HOLAS, Jan. *Mediation in the Reflection of Law and Society: European Perspectives*. Kluwer Law International, 2021, 248 s.

HOLÁ, Lenka, MALACKA, Michal. *Mediace a reflexe jejích aktuálních trendů*. Praha: Leges, 2014, 462 s.

HOLÁ, Lenka, HRNČIŘÍKOVÁ, Miluše. *Mimosoudní metody řešení sporů*. Praha: Leges, 2017, 168 s.

HOLÁ, Lenka, URBANOVÁ, Martina, a kol. *Právní a sociální aspekty mediace v České republice*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2020, 176 s.

HOLÁ, Lenka, WESTPHALOVÁ, Lenka, KOVÁČOVÁ, Anna, SPÁČIL, Ondřej. *Rodinná mediace v České republice*. Praha: Leges, 2014, 256 s.

HOWARD, H., Irving. *Family mediation*. First edition. Hong Kong: SAGE Publications, 1995, 488 s.

MANTLE, Marjorie. *Mediation: A Practical Guide for Lawyers*. Second edition. Edinburgh: EUP, 2017, 182 s.

POTOČKOVÁ, Dana. Nejlepší je domluvit se aneb Průvodce mediačním procesem. Praha: Alfom, 2013, 197 s.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku*. 3. vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2013, 399 s.

Odborné články

BARABÁŠ, Ludvík. Mediace jako nevyužitý potenciál poslední dekády – 1. díl. *Právo 21* [online]. 31. 5. 2022 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://pravo21.cz/pravo/mediace-jako-nevyuzity-potencial-posledni-dekady-1-dil>.

BŘÍZA, Petr. Evropská unie přijala směrnici upravující přeshraniční mediaci. *Bulletin advokacie* [online]. 2008, č.12 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/files/2291/BA_08_12.pdf.

FRINTA, Ondřej. Povinná rodinná mediace? *Právní fórum*, 2009, roč. 6, č. 9, s. 379.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. Rodinná mediace. *Bulletin advokacie* [online]. 6. 8. 2013 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/rodinna-mediace>.

MCMANUS, Michael, SILVERSTEIN, Brianna. *Brief History of Alternative Dispute Resolution in the United States*. [online]. 1. 11. 2011 [cit. 2023-03-15]. Dostupné z: <http://cadmusjournal.org/article/issue-3/brief-history-alternative-dispute-resolution-united-states>.

MOKRÝ, Antonín, DOLEŽALOVÁ, Martina. Advokáti ve službách mediace. *Bulletin advokacie* [online]. 2012, č. 6 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: https://advokatnidenik.cz/wp-content/uploads/BA_06_2012_web.pdf.

RUBINSON, Robert. *Client Counseling, Mediation, and Alternative Narratives of Dispute Resolution* [online]. 2004, s. 850 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: https://scholarworks.law.ubalt.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=1470&context=all_fac.

SHTEFAN, Anna, PRYTYKA, Yurii. *Mediation in the EU: Common Characteristics and advantages over litigation* [online] 2021, 190 s. [cit. 2023-03-16]. Dostupné z: <https://www.proquest.com/docview/2705075462?accountid=16730>.

SVATOŠ, Martin. Evropské aspekty mediace a dalších ADR. *Epravo*. [online]. 6. 2. 2013 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/evropske-aspekty-mediace-a-dalsich-adr-88570.html>.

SVATOŠ, Martin. Úvod do mediace: ADR aneb mediace a ti druzí. *Právní prostor* [online]. 9. 9. 2015 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.pravniprostor.cz/clanky/procesni-pravo/adr-mediace-a-ti-druzi>.

VAŇASOVÁ, Markéta. Mediace v novém kabátě...aneb o krok vpřed a nebo zpátky? *Epravo* [online]. 25. 9. 2012 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/mediace-v-novem-kabateaneb-o-krok-vpred-anebo-zpatky-85399.html?fbclid=IwAR3BjPJ9hmvW7uenCLuOII3qRNR3XDEy4F3ZStxyf-Vpz5S9Zz8AzOfHG6I>.

Internetové zdroje

Council of Europe European Commission for the efficiency of justice [online]. [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-work/mediation>.

Convention of 19 October 1996 on Jurisdiction, Applicable Law, Recognition, Enforcement and Co-operation in Respect of Parental Responsibility and Measures for the Protection of Children [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/full-text/?cid=70>.

Doporučení Rady Evropy Rec (98)1E/21 leden 1998, k mediaci ve věcech rodinných, přijaté Výborem ministrů 21. 1. 1998 [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://e-justice.europa.eu/386/CS/legislation>.

Dunnett v Railtrack plc: CA 22 Feb 2002 [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: https://swarb.co.uk/dunnett-v-railtrack-plc-ca-22-feb-2002/?utm_content=cmp-true.

Etický kodex Asociace mediátorů ČR. Asociace mediátorů České republiky [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.amcr.cz/dokumenty/kodex.pdf>.

Etický kodex advokáta mediátora - stanovisko sekce ADR ČAK [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=12910>.

Etický kodex zapsaných mediátorů [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.justice.cz/web/msp/vykladova-stanoviska-a-cinnost-pracovni-skupiny-k-media-ci1?clanek=eticky-kodex-zapsanych-mediatoru>.

European Convention on Human Rights [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/convention_ces.pdf.

Evropský kodex chování pro mediátory [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://forarb.com/mediace/dokumenty/evropsky-kodex-chovani-pro-mediatoru/>.

Green Paper: on alternative dispute resolution in civil and commercial law. Dostupné také z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2002:0196:FIN:EN:PDF>.

Guide to Good Practice under the Hague Convention of 25 October 1980 on the Civil Aspects of International Child Abduction [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://e-justice.europa.eu/386/CS/legislation?clang=cs>.

Guidelines for a better implementation of the existing recommendation concerning family mediation and mediation in civil matters: CEPEJ(2007)14E / 7 December 2007 [online]. [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16807475b6>.

Haagská úmluva ze dne 19. října 1996 o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí. [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://e-justice.europa.eu/386/CS/legislation?clang=cs>.

HOLÁ, Lenka. *Mediace 2017: Sborník odborných statí z mezinárodní vědecké konference Mediace 2017, konané v Olomouci ve dnech 27.–28. října 2017*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2018. **Dostupnost:**

Charter for International Family Mediation Processes A Collaborative Process [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: https://www.ifm-mfi.org/sites/default/files/CHARTER/ENGLISH/IFM%20Charter_ENG.pdf.

International Centre of ADR [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/mediation/icc-international-centre-for-adr/>.

International Family Mediation [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.ifm-mfi.org/charter>.

JUROVÁ, Jana. *Mediace a další metody ADR* [online]. Brno, 2018 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/jkdx8/Diplomova_prace_Jurova.pdf. Diplomová práce, Masarykova Univerzita.

Komora mediátorů a facilitátorů ČR [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.kmfcr.cz/etickykodex.html>.

KOŽNAROVÁ, Barbora. *Rodinná mediaci jako způsob řešení konfliktů v rodině* [online]. Hradec Králové, 2020 [cit. 2023-03-04]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/gaf26f/STAG93686.pdf>. Diplomová práce. Univerzita Hradec Králové.

Mediace v zemích EU: Itálie [online]. [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_mediation_in_member_states-64-it-cs.do?member=1.

Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000: Úř. věst. L 338, 23.12.2003, s. 1 [online]. 27. listopadu 2003 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:2003R2201:20050301:CS:PDF>.

Operační program Zaměstnanost plus: Financováno Evropskou unií [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: https://www.esfcr.cz/projekty-opz/-/asset_publisher/ODuZumtPTt-Ta/content/mediacni-centrum?inheritRedirect=false.

Pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky. Text stanovského předpisu České advokátní komory [online]. 2000 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: https://www.cak.cz/assets/files/180/BA_00_Z1.pdf.

Rebooting' the Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of its Implementation and Proposing Measures to Increase the Number of Mediations in the EU [online]. [cit. 2023-03-10]. Dostupné z: <https://www.mondoadr.it/wp-content/uploads/Rebooting-the-Mediation-Directive-EP-Presentation-by-G-De-Palo-FINAL.pdf>.

Report on the impact of CEPEJ Guidelines on civil, family, penal and administration mediation [online]. [cit. 2023-03-06]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/report-on-the-impact-of-cepej-guidelines-on-civil-family-penal-nd-admi/16808c400e>.

Seznam mediátorů [online]. mediatori.justice.cz, [cit. 26. února. 2017]. Dostupné na <http://mediatori.justice.cz/MediatorPublic/Public/FR003_ZverejneniVybranychUdaju.aspx>.

Srovnávací přehled EU o soudnictví za rok 2020 [online].10.7.2020 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0306&from=EN>.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2008/52/ES: o některých aspektech mediace v občanských a obchodních věcech. 21.května 2008. [cit. 2023-02-27]. Dostupné také z: https://www.cak.cz/assets/smernice_cz.pdf.

Summary of responses to the Green Paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: http://www.camera-arbitrale.it/Documenti/commenti_libro_verde.pdf.

Sdělení č. 54/2001 Sb., m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí [online]. 1.7.2001 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/ms/2001-54>.

Soubor vybraných dokumentů Rady Evropy v oblasti ochrany práv dětí: Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. 2011 [cit. 2023-02-27]. Dostupné z: <https://www.mp-sv.cz/documents/20142/954480/smernice.pdf/fcbe0d0f-24dd-9643-4c4e-6df8833a1801>, str. 16

Special Commission on the Practical Operation of the 1980 Child Abduction Convention and the 1996 Child Protection Convention [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/specialised-sections/child-abduction>.

Srovnávací přehled EU o soudnictví za rok 2020 [online].10.7.2020 [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0306&from=EN>.

Tampere European Council 15 and 16 October 1999 [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/summits/tam_en.htm.

Tisková zpráva Evropské komise ze dne 20. srpna 2010 [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/cs/IP_10_1060.

Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://www.umpod.cz/hlavni-cile-projektu>.

Úřední věstník C 19, 23.1.1999 [online]. [cit. 2023-02-28]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?>

uri=uriserv%3A0J.C_.1999.019.01.0001.01.ENG&toc=0J%3AC%3A1999%3A019%3ATOC.

Zpráva o činnosti Úřadu za rok 2020: Úřad pro mezinárodní ochranu dětí [online]. [cit. 2023-03-09]. Dostupné z: https://swarb.co.uk/dunnett-v-railtrack-plc-ca-22-feb-2002/?utm_content=cmp-true, str. 2.

Právní zdroje

Doporučení Rady Evropy Rec (98)1E/ 21. leden 1998, k mediaci ve věcech rodinných, přijaté Výborem ministrů 21. 1. 1998.

Dunnett v Railtrack plc: CA 22 Feb 2002.

Decreto legislativo 4 marzo 2010, n. 28.

Důvodová zpráva k zákonu č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů, v.z.p.p.

Haagská úmluva ze dne 19. října 1996 o pravomoci orgánů, použitelném právu, uznávání, výkonu a spolupráci ve věcech rodičovské zodpovědnosti a opatření k ochraně dětí.

Charter for International Family Mediation Processes A Collaborative Process.

Nařízení Rady (ES) č. 1347/2000 ze dne 29. května 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti obou manželů k dětem.

Nařízení Rady (ES) č. 2201/2003 o příslušnosti a uznávání a výkonu rozhodnutí ve věcech manželských a ve věcech rodičovské zodpovědnosti a o zrušení nařízení (ES) č. 1347/2000: Úř. věst. L 338, 23.12.2003.

Guidelines for a better implementation of the existing recommendation concerning family mediation and mediation in civil matters: CEPEJ(2007)14E / 7 December 2007.

Rozhodnutí Sentenza Corte Costituzionale ze dne 6. 12. 2012, č. 272/2012.

Sdělení č. 54/2001 Sb., m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí.

Směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2008/52/ES ze dne 21. 5. 2008.

Vyhláška č. 277/2012 Sb., o zkouškách a odměně mediátora, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., nový občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.

Zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, ve znění pozdějších předpisů.

Příloha

Rozhodla jsem se práci obohatit statistikami na příkladu České republiky. Česká republika, i když by správně měla v návaznosti na směrnici o mediaci, nevede žádné statistiky o uskutečněných mediacích. Data jsou k dispozici jen ohledně počtu případů, kdy bylo nařízeno první setkání s mediátorem, což není mediačním procesem, pouze informační schůzkou.¹⁵¹

Níže uvedená tabulka vykazuje zvlášť civilní a zvlášť opatrovnickou agendu současně okresních i krajských soudů.¹⁵² Přibývajících případů lze vidět v letech 2015 - 2020. Nutno podotknout (v tabulce nejsou uvedeny), že některé okresní i krajské soudy nevyužily možnost prvního nařízeného setkání s mediátorem. Z toho lze udělat závěr, že čísla jsou opravdu nízká, oproti denně řešeným sporům v těchto oblastech.

Statistické údaje nařízeného 1. setkání	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Civilní agenda OS + KS						
Počet nařízených prvních setkání se zapsaným mediátorem	315	658	894	1256	1279	1162
Počet věcí, v nichž nařízeno první setkání se zapsaným mediátorem a uzavřen smír	87	254	334	452	425	369
Opatrovnická agenda OS + KS						
Počet nařízených prvních setkání se zapsaným mediátorem	74	107	157	199	841	211
Počet věcí, v nichž nařízeno první setkání se zapsaným mediátorem a uzavřen smír	-	-	74	89	266	95

¹⁵¹ HOLÁ, Lenka, VEČEŘA, Miloš, URBANOVÁ, Martina, FIEDOR David, HOLAS Jan. *Mediation in the Reflection of Law and Society: European Perspectives*. Kluwer Law International, 2021, s. 179.

¹⁵² Data jsou získána z Ministerstva spravedlnosti ČR. Příslušná data z roku 2020 do tabulky zpracovala a osobně mi poskytla JUDr. Diana Lokajíková.

Abstrakt

Tato diplomová práce se zabývá postojem Evropské unie k rodinné mediaci. V začátku popisuje metody mimosoudních sporů obecně, jejich historii, a dále se soustředí pouze na metodu mediace. Cílem je analýza evropských dokumentů ve vztahu k rodinné mediaci. Proto je v práci podrobně rozepsán každý patřičný dokument, či významný akt související s touto oblastí, se zaměřením na rodinnou mediaci. Následně je implementace těchto dokumentů popsána na příkladu České republiky a odrazu v jejím právním zakončení. Závěrečná kapitola se věnuje vývoji rodinné mediace a současnému postoji Evropské unie k této problematice.

Abstract

This diploma thesis deals with the position of the European Union to family a mediation. At the beginning the thesis describes alternative dispute resolution generally, their history and further the thesis focuses on the mediation methods. The aim is analysis of european documents in relation to the family mediation. Therefore the thesis describes every relevant document or significant act related to the diploma theme focusing on family mediation. Subsequently, the implementation of these documents is described using example the Czech republic and its reflected in the czech legal system. The final chapter devotes to the development of the family mediation and the current position of the European Union to this issues.

Seznam klíčových slov

mediace, rodinná mediace, rodinné spory, Evropská unie, dobrovolnost, mimosoudní řešení sporů, rodina

Key words

mediation, family mediation, family disputes, European union, voluntariness, alternative dispute resolution, family